

บทที่ 2

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

วรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในบทนี้ได้แบ่งการเสนอเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดบางประการ เกี่ยวกับคุณภาพการจัดการศึกษาและลักษณะของโรงเรียนที่มีประสิทธิผล

ตอนที่ 2 ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่แก่นางวัลพระราชทาน

ตอนที่ 3 ทิวแปรที่บ่งชี้สถานภาพทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา

ตอนที่ 4 งานวิจัยเกี่ยวกับสถานภาพทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา

ตอนที่ 1 แนวคิดบางประการเกี่ยวกับคุณภาพการจัดการศึกษา

คุณภาพการจัดการศึกษาจะดีหรือไม่ดูได้จากผลผลิตของโรงเรียนที่ผลิตนักเรียนออกมาแล้วนักเรียนมีคุณลักษณะตรงกับความปรารถนาของสังคมหรือไม่ การจัดการระบบการศึกษาในโรงเรียนให้เกิดคุณประโยชน์สูงสุดจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่โรงเรียนจะทองคำนึงถึงหลักการที่สำคัญ คือ พัฒนาสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการวิจัยและกระบวนการในโรงเรียน เช่น การสอน การบริหาร การใช้สื่อ กิจกรรมเสริมหลักสูตร และการวัดผลประเมินผลให้เป็นไปอย่างเหมาะสม

ได้มีผู้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ (Approach) ในการประเมินระบบการศึกษาไว้มากมายหลายรูปแบบ แต่ละแบบมีแนวความคิด ทฤษฎี เหตุผล และวิธีการประเมินที่มีผู้นิยม สนับสนุนนำไปใช้เป็นแบบอย่าง (Model) ในการประเมินคามความเชื่อของแต่ละบุคคลและกลุ่มอาชีพตามความเหมาะสมกับสภาพการณ์ของปัญหาที่จะประเมินต่าง ๆ กันไป ซึ่งแต่ละรูปแบบต่างก็มีความจำกัด มีจุดอ่อน มีจุดเด่น และประโยชน์

แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับทฤษฎี วิธีการ ประเด็นปัญหา และวิธีที่ใช้ของผู้เสนอแบบอย่างนั้น แบบอย่างต่าง ๆ เป็นเพียงแนวทางอุดมคติเท่านั้น และมีได้หลายแนวคิด ในเชิงปฏิบัติ ผู้ประเมินที่มีชื่อเสียงหลาย ๆ คน ก็มีได้เชื่อหรือใช้แบบอย่างหนึ่งอย่างใดในการประเมินนั้น 100% เสมอไป แต่จะคัดแปลงปรับปรุงแนวคิด และวิธีการให้สอดคล้องกับความเหมาะสมของสภาพปัญหา สิ่งแวดล้อมและวัตถุประสงค์ (นิตา ชูโต, 2527)

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดและรูปแบบในการประเมินผลระบบการศึกษา ที่เสนอโดย Stufflebeam ซึ่งเรียกโดยทั่วไปว่า "CIPP Model" มาเป็นแนวทางในการจัดตัวแปรเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบสถานภาพทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา

Stufflebeam ได้เสนอจุดเน้นในการประเมิน แยกเป็น 4 ด้าน คือ

1. ด้านภาวะแวดล้อม (Content) หมายถึง ภาวะแวดล้อมทางการศึกษา เช่น สภาพทางสังคม ความต้องการทางสังคม ภาวะทางเศรษฐกิจ บรรยากาศทางการเมือง แนวคิดใหม่ ๆ ทางการศึกษา ลักษณะของท้องถิ่น ชนชั้นทางสังคม ระดับชั้นกลุ่มชน ระดับรายได้ การอบรมเลี้ยงดู สภาพห้องเรียน บรรยากาศในห้องเรียน อันเป็นภาวะที่จะหล่อหลอมชักนำ ชี้นำชักจูงและมีอิทธิพลต่อการศึกษา

การประเมินสภาพแวดล้อม จะทำให้ทราบว่าสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามีอะไรบ้าง สภาพการณ์ที่คาดหวังไว้กับสิ่งที่เป็นจริงในสภาพแวดล้อมดังกล่าวเป็นอย่างไร มีความต้องการหรือปัญหาอะไรบ้างที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองหรือแก้ไข มีโอกาสและสรรพกำลังที่จำเป็นอะไรบ้างที่ยังไม่ได้ถูกนำมาใช้ในการจัดการศึกษา และทั้งนี้เนื่องจากปัญหาอะไร

2. ด้านตัวป้อน (Input) หมายถึง ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่จะนำสู่ระบบการศึกษา ได้แก่ เงินทุนต่าง ๆ ที่ลงไป รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษาประเภทต่าง ๆ เช่น

- ครู ใต้แก่ วุฒิ ประสพการณ์ ทักษะคติ สติปัญญา พื้นฐานทางครอบครัว ฯลฯ

- นักเรียน ได้แก่ เพศ ทักษะ บุคลิกภาพ ระดับสติปัญญา ฯลฯ
- หลักสูตร ได้แก่ ประมวลการสอน สื่อการสอน ตำรา วิธีสอน

อุปกรณ์ ฯลฯ

สิ่งเหล่านี้เข้าสู่ระบบการศึกษา เพื่อหล่อหลอมคุณภาพของชีวิตให้เป็นชีวิตที่สมบูรณ์ เมื่อผลผลิตออกไปจากระบบการศึกษา

การประเมินตัวป้อนเป็นการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลมาช่วยตัดสินใจว่าจะใช้ทรัพยากรหรือสรรหาลังต่าง ๆ ที่มีอยู่เพื่อให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่พึงไว้ได้อย่างไร จะใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนแบบใด กิจกรรมประเมินค่านี้อาจช่วยให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจด้านโครงสร้างหรือวางรูปแบบการดำเนินงาน (Structuring decisions)

3. **ด้านกระบวนการ (Process)** หมายถึง พฤติกรรมต่าง ๆ ในห้องเรียนที่จะจัดกระทำให้เกิดการเรียนการสอนได้สูงสุด ตัวอย่าง ได้แก่ พฤติกรรมการสอน เช่น พฤติกรรมการบรรยาย ลักษณะการใช้คำถามประเภทต่าง ๆ การจัดการในห้องเรียน การเสริมแรง สิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วเป็นการจัดการศึกษาในห้องเรียนที่จะเสริมสร้างให้ผู้เรียนได้เรียนรู้

การประเมินกระบวนการ เป็นการประเมินที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อสืบค้นจุดอ่อนของรูปแบบการดำเนินงานตามที่คาดไว้ เพื่อจะได้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการเลือกวิธีการต่อไป

4. **ด้านผลผลิต (Product)** คือ คุณภาพของนักเรียนที่เป็นผลผลิตทางการศึกษา ในแง่สติปัญญา จริยธรรม คุณธรรม พฤติกรรมทักษะต่าง ๆ

การประเมินผลผลิตนี้เป็นการประเมินที่มีจุดมุ่งหมาย จะตรวจสอบดูว่าผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนนั้น เป็นไปตามที่คาดหวังเอาไว้มากน้อยเพียงใดโดยการเปรียบเทียบผลกับเกณฑ์สมบูรณ์ที่พึงเอาไว้ หรือเปรียบเทียบกับเกณฑ์สัมพัทธ์กับหลักสูตรอื่นที่มีอยู่ก็ได้

การวิเคราะห์ระบบการศึกษาตามรูปแบบนี้ ทำให้มองเห็นรายละเอียดในกิจกรรมทางการศึกษามากขึ้น ซึ่งการวิเคราะห์ระบบการศึกษาอาจวิเคราะห์ในรูปแบบอื่น

ก็ได้ ซึ่งจะช่วยให้เห็นความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ทางการศึกษา

การมองการจัดการศึกษาในลักษณะของการวิเคราะห์ระบบนี้ จะเห็นว่า เมื่อคุณภาพและปริมาณของผลผลิตทางการศึกษา ไม่เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ เราถือว่าระบบการศึกษานั้นมีปัญหาและเกิดขึ้นแล้วควรจะได้มีการตรวจสอบในรายละเอียดว่าองค์ประกอบใดที่ทำให้ผลผลิตนั้นเกิดปัญหานั้น เพื่อจะได้แก้ไขปรับปรุง ทำให้ผลผลิตเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และการเปรียบเทียบสถานภาพทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ไคร้และไม่ได้รับรางวัลพระราชทานโรงเรียนมัธยมศึกษาดีเด่นนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ในเชิงระบบศึกษาขององค์ประกอบและปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้ผลผลิตของโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้ง 2 กลุ่มนี้แตกต่างกัน ตามรูปแบบของ CIPP ซึ่งจะเป็นรูปแบบที่ทำให้เห็นแนวทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ สามารถมองเห็นภาพตลอดแนวทางทุกขั้นตอนที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่พัฒนา และสามารถแก้ปัญหาการศึกษาที่แท้จริงได้

ลักษณะของโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ

โรงเรียนถือว่าเป็นสถาบันทางสังคม สถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่งต่อ การสร้างความเจริญให้กับสังคม และประเทศชาติ โดยเฉพาะโรงเรียนมัธยมศึกษา (สว่าง ปานมัน, 2522) กล่าวว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นสถานที่ให้ความรู้ ประสพการณ์ และการอบรมแก่เยาวชนเพื่อให้เป็นพลเมืองดีของชาติ ดังนั้นภารกิจที่ โรงเรียนจะต้องตระหนักอยู่เสมอก็คือ ทำอย่างไรโรงเรียนจะสามารถพัฒนาผู้เยาว์ ให้เป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้าอย่างมีคุณภาพ

โทมัส เจ เคอแรน (Thomas J. Curran) ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่โรงเรียน มัธยมศึกษาชั้นสูง Drury เมือง North Adams มลรัฐ Massachusetts ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับโรงเรียนมัธยมศึกษาและได้สรุปลักษณะของโรงเรียนที่มีประสิทธิผล (effective school) ไว้ 11 ประการ ดังนี้ (อ้างถึงใน ชาญชัย อาจิน สมาจาร, 2527)

1. มีอาจารย์ใหญ่ที่เข้มแข็ง (A Principle who is an Active leader) กล่าวคือ จะต้องเป็นคนที่มีมองครอบครัวของโรงเรียน (School family) อย่างทะลุ

ปรุโปร่ง อันได้แก่ ตัวนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และสมาชิกชุมชน การมองบุคคลเหล่านี้อย่างทะลุปรุโปร่งก็เพื่อให้รู้ถึงความต้องการของเขา และหาวิธีที่เหมาะสมเพื่อสนองความต้องการของเขา อาจารย์ใหญ่จะต้องมีความรู้ในกิจการของโรงเรียน โดยเฉพาะในขอบข่ายของหลักสูตรการสอนของครู และความเจริญของงานของนักเรียน

ภาวะผู้นำเป็นความจำเป็นสุดท้าย สำหรับความสำเร็จของกลุ่มคนในองค์กร ภาวะผู้นำถือเป็นหน้าที่ในการสร้างและค้ำจุนไว้ซึ่งกลุ่มคน ทำให้งานบรรลุความสำเร็จ ช่วยให้นักเรียนมีความรู้สึกสบาย ช่วยกำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจน และทำงานร่วมกันสู่จุดมุ่งหมายเหล่านี้

2. มีบรรยากาศในโรงเรียนทางบวก (A Positive School Climate) เป็นหน้าที่ของอาจารย์ใหญ่ที่จะพัฒนาและค้ำจุนไว้ซึ่งบรรยากาศในทางบวกในที่ซึ่งครูทำงานและในที่ซึ่งนักเรียนเรียน เพราะปัจเจกบุคคล (individuals) และกลุ่มต่าง ๆ (Groups) จะมีค่านิยมและการรับรู้ในสิ่งที่มีค่าและมีความหมายแตกต่างกันไป

ภาวะผู้นำในการปรับปรุงบรรยากาศจำเป็นต้องอาศัยทักษะในการสนองตอบต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง ความคาดหวังและสภาพใหม่ปัจจุบันหรือการริเริ่มความคาดหวังในสภาพใหม่ ๆ วัตถุประสงค์สุดท้ายก็คือการปรับปรุงการเรียน อาจารย์ใหญ่มีหน้าที่ปรับปรุงบรรยากาศของโรงเรียนมากกว่าคนอื่น ๆ ส่วนครูก็มีหน้าที่สร้างบรรยากาศที่ดีเหมือนกับอาจารย์ใหญ่แต่เป็นบรรยากาศในห้องเรียน

3. มีนโยบายและกระบวนการเกี่ยวกับวินัยที่ทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกันและใช้การได้ (Agreeable and Workable Discipline Policies and Procedures)

ปัญหาเกี่ยวกับวินัยของนักเรียนเป็นปัญหาใหญ่ปัญหาหนึ่ง วินัยที่มีประสิทธิภาพจะต้องยุติธรรมคงเส้นคงวา นโยบายและกระบวนการของวินัยจะต้องได้รับการพัฒนา สื่อความหมายและนำออกใช้กับทุกคนในโรงเรียน สำหรับสิทธิและความรับผิดชอบของนักเรียนจะต้องเป็นที่ยอมรับ และระบุไว้อย่างชัดเจนในระเบียบ

วินัยของโรงเรียน ครูจะต้องมีสิทธิใช้อำนาจที่ขอบธรรมเนียมได้ อาจารย์ใหญ่จะต้องขอความร่วมมือเพื่อพัฒนาและดำรงไว้ซึ่งวินัยที่มีประสิทธิผลจากครอบครัวของโรงเรียน การสื่อความหมายและกระบวนการเกี่ยวกับวินัย ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายการศึกษา เป็นสิ่งจำเป็นมาก

4. มีครูที่มีความคาดหวังในตัวนักเรียนสูง (Teachers who have High Expectations for Students)

อาจารย์ใหญ่จะต้องพิจารณาถึงเจตคติ การฝึกอบรม แรงจูงใจ การติดต่อ การพัฒนา การประเมินผล การเข้าเกี่ยวข้อง ขวัญ ความมั่นคง วิธี แบบ บทบาท และการสร้างความสัมพันธ์ของครูต่อนักเรียนและบุคคลอื่น ๆ ในครอบครัวโรงเรียน โรงเรียนที่บรรลุผลการเรียนของนักเรียนในระดับสูงจะมีครูที่ยอมรับจุดมุ่งหมายเบื้องต้นของโรงเรียน มีความถูกต้องสูง และมีความคาดหวังสูงต่อตัวนักเรียนและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน จะยอมรับความรับผิดชอบสำหรับทำให้เป้าหมายของนักเรียนประสบผลสัมฤทธิ์

5. มีผู้ปกครองที่เข้าเกี่ยวข้องของกระบวนการทางการศึกษา (Parents Who Are Involved in the Educational Process)

ผู้ปกครองจะต้องได้รับการสนับสนุนมีบทบาทที่เข้มแข็งในการศึกษาของลูกสาว จะต้องยอมรับว่าผู้ปกครองเป็นทรัพย์สิน (asset) อย่างหนึ่ง

6. มีวิธีการประเมินผล หลักการที่ดี (Productive Methods of Evaluating the Curriculum)

หลักสูตรของโรงเรียน จะต้องไม่เป็นเนื้อหาวิชาที่ตายตัว ถ้าหากเราต้องการให้บุคคลรุ่นใหม่มีอนาคตที่ดีกว่า ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า หลักสูตรจะหันเหไปกับทุกแนวโน้ม อย่างไรก็ตามหลักสูตรจะต้องประเมินอยู่บ่อย ๆ บุคลากรทางการศึกษาจะต้องตระหนักถึงการศึกษามีประสิทธิผล สนองต่อความต้องการของนักเรียนเป็นรายบุคคล ใช้ทรัพยากรของชุมชนเพื่อสนองความต้องการของนักเรียน

7. มีวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการประเมินผลการสอนของครู

(Efficient Methods of Evaluating Teacher Performance)

อาจารย์ใหญ่จะต้องประกันว่าครูทุกคนสอนได้ดี อาจารย์ใหญ่จะต้องสนับสนุนให้ครูได้ใช้จุดแข็งและกำจัดจุดอ่อนของตัวเอง อันเป็นหน้าที่ทางการบริหาร ซึ่งนับวันจะมีความจำเป็นเพิ่มขึ้น

8. มีวิธีการพัฒนาและประเมินผลความสำเร็จของงานของนักเรียนอย่างเป็น

ลำดับ (Consequential Methods of Developing and Evaluating Student Growth)

มีนักเรียนหลายคนที่สมัครเข้าเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยไม่มีจุดหมาย ไม่มีแนวคิดเกี่ยวกับโอกาสในการประกอบอาชีพ ไม่สนใจที่จะใช้ความสามารถ และไม่มี ความสนใจในการเรียน ผู้ปกครอง และสมาชิกคนอื่น ๆ จะต้องริเริ่มสนับสนุนให้นักเรียนประสบกับผลสัมฤทธิ์ ครูจะต้องยอมรับว่านักเรียนแต่ละคนเรียนในระดับที่แตกต่างกัน และมีรูปแบบการเรียนที่แตกต่างกัน เช่นเดียวกัน

9. มีปรัชญาการศึกษาที่เป็นจริง (A Realistic Philosophy of

Education) กล่าวคือ ครอบครัวของโรงเรียนจะต้องยอมรับในความต้องการต่าง ๆ ของนักเรียน จะต้องจัดให้มีหลักสูตรที่ยืดหยุ่นเพื่อสนองความต้องการเหล่านี้ ปรัชญาจะต้องสนับสนุนครอบครัวของโรงเรียนให้รับผิดชอบต่อการให้การศึกษาแก่นักเรียนที่จะสนับสนุนให้นักเรียนได้ทำหน้าที่จนสุดความสามารถในขอบข่ายต่าง ๆ

10. มีโปรแกรมกิจกรรมของนักเรียนที่ค้ำและเพียงพอ (An Extensive and

Adequate Student Activities Program)

กิจกรรมของนักเรียน ได้แก่ องค์การนักเรียน ชุมนุมต่าง ๆ หนังสือพิมพ์ของโรงเรียน กีฬา เป็นต้น ซึ่งมีความสำคัญต่อการสร้างบรรยากาศของโรงเรียน กิจกรรมเหล่านี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรของโรงเรียนเหมือนกับวิชาอื่น ๆ

11. การมีบริการนักเรียน (Significant Student Services)

บริการนักเรียนที่สำคัญที่สุด ได้แก่ การแนะแนว ผู้ให้คำปรึกษาคือ ผู้เชี่ยวชาญทาง

การให้คำปรึกษา คนเรามีความต้องการ ความช่วยเหลือ และคำแนะนำจากคนอื่น เพื่อที่จะสามารถเข้าใจในตัวเองได้ บริการแนะแนว จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

จากลักษณะ 11 ประการข้างต้นที่เกี่ยวกับลักษณะของโรงเรียนที่มีประสิทธิผล ที่ Curran ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการดำเนินงาน ปัญหาและการแก้ปัญหาของ โรงเรียนมัธยมศึกษาในรัฐ Massachusetts ดังกล่าวข้างต้น ย่อมเป็นที่ สันเกตว่า องค์ประกอบที่จะทำให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของ สังคมทั่วไปนั้น ย่อมอาศัยปัจจัยอื่น ๆ มากมายมาเป็นปัจจัยเกื้อหนุนที่บรรลุได้ อย่างไรก็ตามโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เค็นที่ได้รับพระราชทานรางวัล สังกัดกรมสามัญ ศึกษา ก็เป็นโรงเรียนหนึ่งที่ประสบความสำเร็จทางด้านบริหารและการจัดการ ซึ่ง กรมสามัญศึกษาอันเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบก็พยายามที่จะให้โรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไป อื่น ๆ ได้ประสบความสำเร็จด้วยเช่นกัน

ตอนที่ 2 ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เค็นรางวัลพระราชทาน

โรงเรียนมัศึกษารางวัลพระราชทาน กำเนิดขึ้นจากพระราชดำริของ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เมื่อ 1 ธันวาคม 2506 พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้เสด็จพระราชดำเนินไปยัง โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา เพื่อทรงเปิดงานศิลปหัตถกรรมของนักเรียน และพระราช- ทานเงินรางวัลแก่เจ้าของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ตามระเบียบกระทรวง ศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ. 2504 ในโอกาสนั้น ได้มีพระราชปรารภพระราชทานแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (ม.ล. ปิ่น มาลากุล) ว่า มีนักเรียนจำนวนมากซึ่งมีความประพฤติดีและมีความมานะพยายามศึกษา เล่าเรียนได้ผลดี รวมทั้งมีโรงเรียนซึ่งจัดการศึกษาที่จนนักเรียนสอบได้ผลดีมากเป็น ส่วนรวม นักเรียนและโรงเรียนที่มีคุณสมบัติดังกล่าวสมควรจะได้รับพระราชนันทรางวัล ทั้งนี้ได้ทรงกำชับว่าหากพิจารณาแล้วได้ผลประการใดก็ทรงมีพระราชประสงค์จะทรง ทราบด้วย

กระทรวงศึกษาธิการได้ประชุมพิจารณาเรื่องนี้หลายครั้ง เห็นว่าโรงเรียน ซึ่งจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 นั้น แบ่งได้เป็นสองส่วนคือ

โรงเรียนพระบรมศึกษากับโรงเรียนมัธยมศึกษา การจักรางวัลพระราชทานจึงควรให้
กับนักเรียนและโรงเรียนสองประเภทนี้ ส่วนกำหนดพระราชทานรางวัลพระราชทาน
อาจจัดในวันเปิดงานศิลปหัตถกรรมนักเรียน ในการพิจารณารายละเอียดใหม่แรก
ของการดำเนินงานดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการพบอุปสรรคหลายประการ กล่าวคือ

1. โรงเรียนพระบรมศึกษามีจำนวนมากและมีได้จัดสอบประจำปีรวมกันทั่ว
ประเทศ ผลของการวัดผลจึงยากที่จะกำหนดว่านักเรียนและโรงเรียนใดสมควรได้รับ
รางวัลพระราชทาน

2. ถ้าจะกำหนดให้มีรางวัลพระราชทานเป็นรายจังหวัดและให้ครูใหญ่กับ
นักเรียนเดินทางมารับพระราชทานรางวัล การกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกจะเป็น
ปัญหามาก รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการเดินทางของผู้ที่จะรับพระราชทานรางวัลก็มี
จำนวนมาก

ด้วยเหตุที่มีอุปสรรคดังกล่าวประกอบกับกระทรวงศึกษาธิการมิได้จัด
งบประมาณไว้เป็นการเฉพาะ จึงพิจารณาระงับการขอพระราชทานรางวัลในระดับ
พระบรมศึกษาไว้ก่อน ส่วนระดับมัศึกษานั้นจัดทำได้เพราะเป็นปีแรกที่มีนักเรียน
สอบประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ. 5) ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.
2503 และการจัดสอบนั้นกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้จัดสอบ ซึ่งแยกออกเป็นสามแผนก
คือ แผนกวิทยาศาสตร์ แผนกศิลปะ และแผนกทั่วไป ในครั้งนั้นมีการประกาศชื่อ
ผู้สอบได้คะแนนสูง 50 คนแรกของแต่ละแผนกด้วย กระทรวงศึกษาธิการจึงเห็นสมควร
นำผลการสอบประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ.5) มาประกอบการพิจารณา
พระราชทานรางวัล

เนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการคำนึงถึงว่าเมื่อ พ.ศ. 2434 ได้มีพระบรม
ราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนราชวิทยาลัยขึ้น และเพื่อเป็นการส่งเสริม
ให้นักเรียนมีความขยันหมั่นเพียรในการเล่าเรียน จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้จัดการสอบไล่
เพื่อรับพระราชทานทุนเล่าเรียนหลวงในครั้งนั้นเรียกถึงสกอลาชิป ในการคัดเลือก
นักเรียนซึ่งรับพระราชทานทุนเล่าเรียนในระยะต่อมาก็คือ เอาผลการสอบประโยคมัธยม

บริบูรณ์ (ม.8) เป็นผลการตัดสินผู้รับพระราชทานทุนเล่าเรียนหลวงโดยไม่ต้องสอบ
คัดเลือกอีก กระทรวงศึกษาธิการเห็นสมควรรื้อฟื้นวิธีการนี้แต่ก็เพิ่มประเภทและกำหนด
จำนวนขึ้นตามความเหมาะสม ในปีแรกได้กำหนดจำนวนทุนไว้ 9 ทุน แยกเป็น ทุนแผนก
วิทยาศาสตร์ 4 ทุน ทุนแผนกศิลปะ 2 ทุน และทุนแผนกทั่วไป 3 ทุน ถ้ามีผู้ได้
คะแนนเท่ากันก็ตั้งกรรมการขึ้นสอบสัมภาษณ์ และทุกคนจะต้องให้แพทย์ตรวจร่างกาย
ผู้รับทุนจะเลือกเรียนวิชาใด ณ มหาวิทยาลัยโคเปนเฮเกนได้ เมื่อจบแล้วจะทำงาน
สังกัดกระทรวง ทบวง กรมใดให้ได้รับความเห็นชอบจาก กพ.

สำหรับการให้รางวัลพระราชทานแก่โรงเรียนนั้น กระทรวงศึกษาธิการ
พิจารณาคัดเลือกโรงเรียนซึ่งจัดการศึกษาได้ผลดีด้วยการพิจารณาผลการสอบไล่ของ
นักเรียนที่สอบไล่ลำดับที่ 50 คนแรก ของแต่ละแผนกจากผลการสอบประโยคมัธยม
ศึกษาตอนปลาย ในปีแรกให้พิจารณาโรงเรียนซึ่งควรรับพระราชทานรางวัลจาก
โรงเรียนซึ่งจัดการเรียนการสอนดี มีนักเรียนสอบไล่ลำดับที่ 1 - 50 คนแรกจำนวน
มากติดต่อกัน 5 ปี ส่วนโรงเรียนที่มีผลการจัดการเรียนการสอนดีตามหลักการดังกล่าว
ให้ได้รับรางวัลชมเชย ในการพิจารณารายละเอียดของการคัดเลือกโรงเรียนนั้นจะ
พิจารณาว่านักเรียนผู้สอบไล่อันดับที่ 1 - 50 คนแรก เรียนตั้งแต่ ม.ศ. 1 - 5 และ
ให้คะแนนชั้นละ 1 คะแนน โรงเรียนที่ได้รับคะแนน 9 โรงเรียนจะได้รับพระราชทาน
โล่ชมเชยเป็นรางวัลพระราชทาน ถ้ามีคะแนนเท่ากันให้เพิ่มจำนวนรางวัลมากกว่า
9 โรงเรียน

กระทรวงศึกษาธิการได้นำเรื่องนี้เสนอนายกรัฐมนตรี ซึ่งคณะรัฐมนตรี
พิจารณาเมื่อ 24 มีนาคม 2507 แล้วมีมติเห็นชอบกับที่กระทรวงศึกษาธิการเสนอ และ
ได้ให้สำนักงบประมาณพิจารณาจัดงบประมาณให้ตั้งแต่ พ.ศ. 2508 เป็นต้นไป ให้
กพ. ทราบในส่วนที่จะจัดให้ผู้รับรางวัลพระราชทานทำงานในหน่วยราชการต่าง ๆ
ต่อไป และได้มีหนังสือเสนอราชเลขาธิการนำความกราบบังคมทูลฯ ต่อมาราช-
เลขาธิการได้มีหนังสือแจ้งเลขาธิการคณะรัฐมนตรีเมื่อ 30 มีนาคม 2507 แจ้งว่า
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชปรารภว่า สำหรับนักเรียนประถมศึกษาทั่ว
ประเทศ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการเห็นว่ามิได้จัดสอบประจำปีรวมกันและเห็นควรระงับ

การพระราชทานรางวัลแก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ ๗ ซึ่งเป็นการสอบตามหลักสูตรของ
กระทรวงศึกษาธิการนั้น ก็เป็นการสอบทั่วประเทศเหมือนนักเรียนมัธยมศึกษา หาก
จัดให้มีการพระราชทานรางวัลได้ ก็น่าจะพระราชทานรางวัลที่ 1 และที่ 3 ของ
ประเทศไทย สำหรับผู้สอบได้คะแนนเป็นอันดับที่ 4-10 ก็อาจรับรางวัลชมเชยโดย
ไม่บอกอันดับด้วยก็ได้ ส่วนรางวัลสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาควรให้เอาคะแนนรวม
ของคะแนนสอบไล่ปลายปีของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งได้ที่ 1 - 3 หรือ
1 - 5 มาเฉลี่ยสำหรับแต่ละโรงเรียนและจะพระราชทานรางวัลแก่โรงเรียนที่มีคะแนน
เฉลี่ยดังกล่าวตามลำดับที่ 1 ที่ 2 และที่ 3

ต่อมารัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (ม.ล.ปิ่น มาลากุล) ได้เสนอ
ในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อ 7 เมษายน 2507 ว่าได้ไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัวเพื่อกราบบังคมทูลฯ เกี่ยวกับเรื่องรางวัลพระราชทานแก่นักเรียนที่เล่าเรียนดีและ
โรงเรียนซึ่งมีนักเรียนเล่าเรียนดีและทุนเล่าเรียนหลวงแล้ว จึงขอมติคณะรัฐมนตรีเพื่อ
ดำเนินการในเรื่อง

1. การรื้อฟื้นระบบการให้ทุนเล่าเรียนหลวงโดยถือผลการสอบประโยคมัธยมศึกษา
ศึกษาตอนปลาย ของกระทรวงศึกษาธิการเป็นการสอบชิงทุน ทั้งนี้ตั้งแต่การสอบประจำ
ปีการศึกษา พ.ศ. 2506 เป็นต้นไป

2. กำหนดทุนให้แก่แผนกวิทยาศาสตร์ปีละ 3 ทุน แผนกศิลปะปีละ 3 ทุน
และแผนกทั่วไปปีละ 3 ทุน

3. มอบให้ ก.พ. เป็นเจ้าของเรื่อง วางระเบียบทุนเล่าเรียนหลวงโดย
ปรึกษาหารือกับกระทรวงศึกษาธิการในรายละเอียด

4. ให้ ก.พ. พิจารณากำหนดประเภทและจำนวนทุนสำหรับไปศึกษาวิชาใน
ต่างประเทศ สำหรับกระทรวงทบวงกรมเสียใหม่ เพื่อให้ประเภทและทุนเล่าเรียน
หลวงรวมอยู่ด้วย

สำหรับรางวัลพระราชทานแก่นักเรียนผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประโยคประถมศึกษา กับประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ. 5) กระทรวงศึกษาธิการจะกำหนดระเบียบเสนอคณะรัฐมนตรีต่อไป คณะรัฐมนตรีเห็นชอบด้วยกับข้อเสนอดังกล่าวเว้นการสอบแข่งขันเพื่อรับทุนเล่าเรียนหลวงนั้นให้ ก.พ. พิจารณาข้อกำหนดผู้ที่มีสิทธิเข้าสอบแข่งขัน ในการนี้สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้มีหนังสือเสนอราชเลขาธิการเพื่อนำความกราบบังคมทูลฯ ถวาย

ต่อมาเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2507 สำนักราชเลขาธิการได้ส่งหนังสือแจ้งสำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เรื่องระเบียบว่าด้วยรางวัลพระราชทานและทุนเล่าเรียนหลวงว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตามหลักเกณฑ์แห่งร่างระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยรางวัลพระราชทานแก่นักเรียนและโรงเรียน พ.ศ. 2507 ให้ดำเนินการเพื่อเป็นการทดลองकुผลไปก่อนและโปรดเกล้าฯ ให้เพิ่มเติมหลักเกณฑ์รางวัลพระราชทานอีกครั้งหนึ่ง

1. รางวัลสำหรับระดับประถมศึกษา โปรดเกล้าฯ ให้เพิ่มรางวัลชมเชยเป็น 12 รางวัล พระราชทานแก่นักเรียนในภาคการศึกษาทั้ง 12 ภาค ภาคละ 1 คน
2. รางวัลสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา โปรดเกล้าฯ ให้เพิ่มรางวัลโล่สำหรับพระราชทานแก่โรงเรียนที่ได้รับรางวัลติดต่อกันถึง 3 ปี เป็นพิเศษด้วย และโรงเรียนที่ได้รับพระราชทานรางวัลโล่แล้วนั้น ก็ให้มีสิทธิชิงรางวัลประจำปีและรับพระราชทานโล่ได้อีกต่อไป (สำนักงานทดสอบทางการศึกษา, กรมวิชาการ)

การดำเนินงานในระยะแรก (พ.ศ. 2505 - 2517)

หลังจากได้ดำเนินการสอบประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย ประจำปีการศึกษา 2506 แล้ว กระทรวงศึกษาธิการได้มีหนังสือแจ้งสำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรีว่า ได้ดำเนินการคัดเลือกนักเรียนมัธยมศึกษาตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยรางวัลพระราชทานแก่นักเรียนและโรงเรียน พ.ศ. 2507 แล้ว ส่วนการดำเนินการสอบนักเรียนซึ่งสำเร็จประโยคมัธยมศึกษาตอนปลายใช้เวลานานมาก จึงต้องรอไว้ให้รับ

พระราชทานรางวัลไฉ่การศึกษาถัดไป ทั้งนี้ไฉ่การศึกษา 2506 จึงมีนักเรียน
ผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 9 คน และโรงเรียนมัธยมศึกษา
9 โรง เข้ารับพระราชทานรางวัล ปีต่อมาจึงมีนักเรียนและโรงเรียนประถมศึกษา
รับพระราชทานรางวัล ประจำปีการศึกษา 2506 และ 2507 พร้อมกับนักเรียนและ
โรงเรียนมัธยมศึกษาซึ่งรับพระราชทานรางวัลประจำปีการศึกษา 2507 การดำเนินงาน
คัดเลือกนักเรียนและโรงเรียนเพื่อรับพระราชทานรางวัลนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้
ปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยรางวัลพระราชทานแก่นักเรียนและ
โรงเรียน พ.ศ. 2507 เป็นหลัก

การดำเนินงานในระยะที่สอง (พ.ศ. 2518 - 2521)

ในปี พ.ศ. 2518 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษา
ตอนปลาย พ.ศ. 2518 และได้ออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยรางวัล
พระราชทานแก่นักเรียนและโรงเรียน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2518 เพื่อแก้ไขเรื่อง
กำหนดอายุของนักเรียน การดำเนินงานสอบคัดเลือก กำหนดเวลาของการทำเนิ
งาน และชื่อหน่วยราชการซึ่งเปลี่ยนตามที่กำหนดในประกาศ ซึ่งได้แบ่งส่วนราชการ
ในกระทรวงศึกษาธิการใหม่ ต่อมาเมื่อกระทรวงศึกษาธิการแก้ไขปรับปรุงระเบียบ
กระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย
พ.ศ. 2518 ทั้งนี้เพื่อให้การวัดผล และการประเมินผลการเรียนการสอนเป็นไปตาม
หลักการ และโครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายที่ประกาศใช้ใหม่ในขณะนั้น
สาระของระเบียบการวัดผลและประเมินผลที่เปลี่ยนมากคือการให้มีการวัดผลประเมินผล
การเรียนเป็นรายวิชาและอนุมัติผลการวัดผลโดยความเห็นชอบของกลุ่มโรงเรียน ดังนั้น
จึงจำเป็นต้องกำหนดระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยรางวัลพระราชทานแก่นักเรียน
และโรงเรียน (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2519 ขึ้น การเปลี่ยนแปลงในระเบียบว่าด้วย
รางวัลพระราชทานฯ ได้แก่ การกำหนดจำนวนรางวัลซึ่งกระทรวงศึกษาธิการจะกำหนด
เป็นคราว ๆ และให้กรมวิชาการดำเนินการคัดเลือกนักเรียนมัธยมศึกษาที่สมควรรับ
พระราชทานรางวัล

การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร และระเบียบการวัดผลประเมินผลการเรียน จากแบบจັคสอบรวม มาเป็นแบบให้แต่ละโรงเรียนจັคสอบและประเมินผลเอง ทำให้เกิดปัญหาการเปรียบเทียบผลการเรียนระหว่างโรงเรียนต่าง ๆ ทั่วประเทศ กรมวิชาการจึงคัดเลือกนักเรียนตามแผนการเรียน ซึ่งได้แก่แผนการเรียนเน้นหนักทาง คำนวิทยาศาสตร์ แผนการเรียนเน้นหนักทางค่านภาษา และแผนการเรียนเน้นหนัก ทางค่านวิชาชีพ ซึ่งมีผลการเรียนที่เกินมาตลอด มีความประพฤติเรียบร้อย อายุไม่เกิน 20 ปีบริบูรณ์ มีระดับคะแนนเฉลี่ยจากชั้น ม.ศ. 4 ถึงภาคเรียนที่ 1 ของชั้น ม.ศ. 5 ตั้งแต่ 3.5 ขึ้นไป สำหรับการสอบนั้น กรมวิชาการจັคทำข้อสอบให้จังหวัดคัดเลือก นักเรียนที่มีคุณสมบัติดังกล่าวข้างต้น แล้วส่งกระดาษคำตอบพร้อมด้วยข้อสอบให้ กรมวิชาการตรวจกระดาษคำตอบ จັคทำผลการสอบและพิจารณาผลการสอบเสนอ กระทรวงศึกษาธิการ

เมื่อได้ดำเนินการตามระเบียบว่าด้วยรางวัลพระราชทานา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2519 ไประยะหนึ่งแล้ว กรมวิชาการได้รับทราบปัญหาจากหน่วยงานและบุคคล ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนซึ่งสนใจการดำเนินงานนี้ นอกจากนั้น กรมวิชาการได้ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานไว้ส่วนหนึ่ง จึงได้เชิญผู้บริหาร โรงเรียนและผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาพิจารณาเปรียบเทียบ ว่าด้วยรางวัลพระราช- ทานา เพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้องกับหลักสูตร และส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอน ให้มีคุณภาพที่ยั่งยืน หลังจากนั้นจึงได้เสนอกระทรวงศึกษาธิการออกระเบียบกระทรวง ศึกษาธิการว่าด้วยรางวัลพระราชทานแก่นักเรียนและโรงเรียน พ.ศ. 2522 สาระของ การเปลี่ยนแปลงปรับปรุงครั้งนี้ได้แก่ การกำหนดหัวข้อของเกณฑ์มาตรฐาน 4 ข้อ คือ

- ก. ผลการเรียนและความประพฤติของนักเรียน
- ข. การบริหารโรงเรียนทางค่านวิชาการ
- ค. การบริหารโรงเรียนทางค่านบูรการ
- ง. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน

นอกจากนั้นได้กำหนดให้สำนักงานศึกษาธิการ เขตด้วยความร่วมมือของ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดรับผิดชอบการคัดเลือกนักเรียนและโรงเรียนในเขตแต่ละเขต

เนื่องจากมีรายละเอียดของกรค่าเงินงานมากขึ้น ในระเบียบฯ จึงระบุให้กระทรวงศึกษาธิการประกาศรายละเอียดของกรค่าเงินงานไว้ในประกาศกรมวิชาการ เรื่อง กำหนดจำนวน มูลค่าของรางวัล กับหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกนักเรียนและโรงเรียนเพื่อรับรางวัลพระราชทานได้แก่ การกำหนดให้นักเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทานมีสองระดับคือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนรางวัลพระราชทานให้โรงเรียนนั้นได้กำหนดเพิ่มเติมว่า โรงเรียนประถมศึกษาที่รับพระราชทานมีสองประเภทคือ โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในตำบล สำหรับภูมิภาคหรือโรงเรียนขนาดเล็กสำหรับส่วนกลาง โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในอำเภอสำหรับภูมิภาคหรือโรงเรียนขนาดกลางสำหรับส่วนกลาง กับโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในจังหวัดสำหรับส่วนภูมิภาคหรือโรงเรียนขนาดใหญ่สำหรับส่วนกลาง ทั้งนี้เพื่อให้โอกาสแก่โรงเรียนที่มีขนาดและที่ตั้งของโรงเรียนแตกต่างกัน ได้มีโอกาสแข่งขันบนพื้นฐานใกล้เคียงกัน ซึ่งจะทำให้มีโอกาสได้รับรางวัลพระราชทานมากขึ้น

นอกจากนั้นยังกำหนดไว้ในประกาศกรมวิชาการ เกี่ยวกับเกณฑ์ของการพิจารณาความประพฤติไว้ 5 ข้อคือ

- ก. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของโรงเรียน
- ข. มีความเสียสละต่อส่วนรวม
- ค. มีน้ำใจนักกีฬา
- ง. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและ
- จ. มีความสุภาพเรียบร้อย

เมื่อเปิดโอกาสให้กว้างขวางเช่นนี้แล้ว จึงทำให้ค่าใช้จ่ายในการจัดรางวัลเพิ่มมากขึ้น คณะกรรมการดำเนินการคัดเลือกนักเรียนและโรงเรียนเพื่อรับรางวัลพระราชทานซึ่งมีกรมวิชาการทำหน้าที่สำนักงานเลขาธิการจึงเสนอกระทรวงศึกษาธิการเปลี่ยนรางวัลพระราชทานจากโล่เป็นประกาศนียบัตรแทน

การดำเนินงานในระยะที่สาม (พ.ศ. 2523 เป็นต้นมา)

สืบเนื่องจากกรมวิชาการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามระเบียบว่าด้วยรางวัลพระราชทานฯ พบว่ามีสิ่งที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานประจำปีการศึกษา 2523 หลายประการอันได้แก่

1. กรมวิชาการและกรมต้นสังกัดโรงเรียนคือ กรมสามัญศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ได้ร่วมมือจัดทำแบบประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนให้สอดคล้องจุดหมาย หลักการ โครงสร้าง เกณฑ์การใช้หลักสูตรและระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียน รวมทั้งการบริหารงานซึ่งกรมต้นสังกัดกำหนด พร้อมทั้งจัดทำคู่มือการดำเนินงานประเมินผล การดำเนินงานของโรงเรียน

2. เนื่องจากในปีการศึกษา 2523 เป็นปีที่มียกเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นซึ่งเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นสองหลักสูตร คือ หลักสูตรฉบับ พ.ศ. 2503 กับหลักสูตรฉบับ พ.ศ. 2521 จึงกำหนดรางวัลให้นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น เป็น 2 กลุ่ม ให้สอดคล้องกับนักเรียนสองกลุ่มที่เรียนตามหลักสูตร แต่ละฉบับ

3. ได้กำหนดขอบเขตของการทดสอบนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เป็นนักเรียนที่เรียนตามแผนการเรียน เน้นหนักคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ แผนการเรียนที่เน้นหนักภาษาและสังคมศึกษา แผนการเรียนที่เน้นหนักวิชาอาชีพ ดังนั้นข้อสอบที่ใช้ในปีจึงขยายขอบเขตมากขึ้นกว่าปีที่ผ่านมา

4. เนื่องจากเห็นว่าเกียรติบัตรเป็นเอกสารที่จะช่วยให้นักเรียนผู้รับรางวัลพระราชทานตระหนักถึงความสำคัญของรางวัลพระราชทาน รวมทั้งจะเป็นสิ่งเตือนใจให้สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ในอันที่จะรักษาเกียรติยศและคุณความดีตลอดไป จึงกำหนดให้มีเกียรติบัตรเป็นรางวัลพระราชทานเพิ่มจากเงินรางวัลพระราชทานแก่นักเรียนอีกด้วย

5. เนื่องจากคณะกรรมการดำเนินงานคัดเลือกนักเรียนและโรงเรียนเพื่อรับรางวัลพระราชทาน เห็นว่าโรงเรียนสาธิตเป็นหน่วยงานซึ่งจัดตั้งขึ้นตามนโยบายของ

คณะศึกษาศาสตร์หรือครุศาสตร์ของแต่ละมหาวิทยาลัย หรือของกรมการฝึกหัดครู มีลักษณะและหน้าที่เฉพาะกิจกล่าวคือ

ก. เป็นสถานที่ซึ่งจัดให้นิสิต นักศึกษาในคณะศึกษาศาสตร์หรือครุศาสตร์ หรือวิทยาลัยครู สังกัดการสอนและฝึกสอน

ข. เป็นแหล่งทดลองและวิจัยทางการศึกษาในสาขาวิชาต่าง ๆ ซึ่ง มหาวิทยาลัยและกรมฝึกหัดครูจะพิจารณาตามหลักการ และเสรีภาพทางวิชาการ

ค. เป็นแหล่งสาธิตการสอนให้เป็นแบบอย่างอันเหมาะสมแก่สภาพและ ความเป็นอยู่ของประเทศ ทั้งด้านการบริหาร และการดำเนินงานทางวิชาการที่มี ประสิทธิภาพ

ง. มีสิ่งแวดล้อมและความพร้อมด้านบุคลากร งบประมาณการเรียนการสอน ตลอดจนการสนับสนุนจากผู้ปกครองที่ อันมีผลทำให้โรงเรียนมีมาตรฐานการศึกษาเป็นที่ ยอมรับนับถือว่าผลการดำเนินงานตอบสนองจุดมุ่งหมายเฉพาะของมหาวิทยาลัยเป็นที่นิยม และยอมรับนับถืออย่างกว้างขวางทั่วไปในประเทศและต่างประเทศ การดำเนินงาน คัดเลือกนักเรียนและโรงเรียนรับรางวัลพระราชทานเป็นแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ให้แก่ โรงเรียนทั่วไปมาก ทั้งนี้เมื่อโรงเรียนทั่วไปมีสภาพแวดล้อมและความพร้อมต่างจาก โรงเรียนสาธิตจึงเห็นสมควรให้โรงเรียนสาธิตแข่งขันกันเอง แต่เนื่องจากกระทรวง ศึกษาธิการดำเนินการให้โรงเรียนสาธิตแข่งขันกันเองไม่ทัน ดังนั้นในปีการศึกษา 2523 จึงไม่มีนักเรียนและโรงเรียนสาธิตได้รับการพิจารณาคัดเลือกเข้ารับพระราชทานรางวัล

6. ใ้เร่งรัดการดำเนินงานคัดเลือกนักเรียนและโรงเรียนให้เร็วขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้กรมวิชาการได้กำหนดทำให้สามารถนำผลการดำเนินงานขึ้นกราบบังคมทูลพระมหา กษัตริย์คุณโปรดเกล้าฯ พระราชทานรางวัลของแต่ละปีในต้นปีการศึกษาถัดไป

ในการดำเนินงานประจำปีการศึกษา 2524 กรมวิชาการ และคณะกรรมการ ดำเนินงานคัดเลือกนักเรียนและโรงเรียนเพื่อรับรางวัลพระราชทานได้ปรับปรุงดำเนินงานอีกครั้งนี้

1. ปรับปรุงแบบประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนและคู่มือการดำเนินงานประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียน

2. กำหนดให้โรงเรียนประถมศึกษาที่รับรางวัลพระราชทานเป็นสามขนาด คือ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ทั้งนี้เพื่อให้กำลังใจและเปิดโอกาสให้โรงเรียนซึ่งมีขนาดและที่ตั้งแตกต่างกัน มีโอกาสแข่งขันกันเอง ปรับปรุงตนเอง และมีทางที่จะได้รับรางวัลพระราชทานมากขึ้น

3. ได้กำหนดขอบเขตของการทดสอบนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายให้สอดคล้องกับโครงสร้างของหลักสูตร และแผนการเรียนของนักเรียน กล่าวคือ ให้มีจำนวนฉบับของข้อสอบเท่ากันทุกแผนการเรียน โดยเฉพาะแผนการเรียนเน้นหนักวิชาอาชีพ มีข้อสอบที่วัดผลความรู้ความสามารถด้านอาชีพอีกด้วย

4. คณะกรรมการดำเนินงานคัดเลือกนักเรียน และโรงเรียนเพื่อรับรางวัลพระราชทาน ได้พิจารณาข้อเรียกร้องจากโรงเรียนสาธิตให้นักเรียนเข้าสอบแข่งขันคัดเลือกเพื่อรับรางวัลพระราชทานแล้ว เห็นว่าแม้โรงเรียนสาธิตจะมีสภาพแวดล้อมและความพร้อมแตกต่างกับโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนเอกชนทั่วไปก็ตาม แต่ก็เห็นว่าการแข่งขันในวงจำกัดของนักเรียนจะมีผลทางจิตวิทยาแก่นักเรียนสาธิต ประกอบกับเห็นว่าการแข่งขันทั่วไปทั่วประเทศของนักเรียนเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนมุ่งฝึกฝนตนให้มีความมานะพากเพียรพยายามเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ จึงมีมติให้นักเรียนสาธิตเข้าสอบแข่งขันคัดเลือกเข้ารับรางวัลพระราชทาน ส่วนการคัดเลือกโรงเรียนนั้น เนื่องจากคณะผู้แทนโรงเรียนสาธิตซึ่งประชุมร่วมกับเจ้าหน้าที่ของกรมวิชาการ และผู้แทนคณะกรรมการดำเนินการคัดเลือกนักเรียนและโรงเรียนเพื่อรับรางวัลพระราชทาน พิจารณาเห็นว่า

ก. แบบประเมินผลการดำเนินงานโรงเรียนสาธิตและคู่มือการดำเนินงานประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียน ควรจะต้องสอดคล้องกับนโยบาย และแนวทางการดำเนินงานของโรงเรียนสาธิตจึงเห็นว่า ควรพัฒนาแบบประเมินผลและคู่มือให้ละเอียด รอบคอบ กว้างขวาง ซึ่งจะต้องใช้เวลาในการพิจารณามาก และ

ข. ควรมีเวลาในการประเมินผลการดำเนินงานตลอดปีการศึกษา เพื่อ
จะไต่ทราบและพัฒนาข้อมูลได้ละเอียดและกว้างขวาง จากหลักการดังกล่าวนี้ จึง
เห็นว่า ยังไม่ควรประเมินผลการดำเนินงานโรงเรียนสาธิตในปีการศึกษา 2524
ทั้งนี้ในปีการศึกษา 2524 จึงไม่มีโรงเรียนสาธิตเข้ารับการคัดเลือก เพื่อรับรางวัล
พระราชทาน

5. เปรียบเทียบการดำเนินงานคัดเลือกนักเรียนและโรงเรียนซึ่งจะรับพระราช
ทานรางวัลให้ทันตามเป้าหมาย กล่าวคือ สามารถนำผลการคัดเลือกนักเรียนและ
โรงเรียนรับรางวัลพระราชทานได้เป็นปีแรก

ตอนที่ 3 ทิวแฟรที่บ่งชี้สถานภาพทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา

ทิวแฟรที่บ่งชี้สถานภาพทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้แก่
ทิวแฟรด้านภาวะแวดล้อม ทิวแฟรด้านตัวป้อน และทิวแฟรด้านกระบวนการทำงาน

3.1 ทิวแฟรด้านภาวะแวดล้อม ได้แก่

พฤติกรรมกรรมการบริหารงานของผู้บริหาร การบริหารงานไม่ว่าจะเป็น
องค์การทางการศึกษาหรือองค์การใดก็ตาม ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการ
บริหารในหน่วยงานย่อมขึ้นอยู่กับ "หัวหน้างาน" หรือ "ผู้นำ" ในองค์การเป็นสำคัญ
อาษา เมฆสวรรค์ (2510) กล่าวว่า หัวหน้างานเป็นตัวหลักที่สำคัญยิ่งต่อหน่วยงาน
ที่ผู้นั้นบังคับบัญชา และต่อผลงานอันเป็นส่วนรวม คุณภาพและลักษณะของหัวหน้างานจึงมี
ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคุณภาพของสถาบัน ซึ่งมีผลสะท้อนต่อผลงานและวิธีปฏิบัติงานของ
องค์การหรือหน่วยงานแต่ละแห่งเป็นอันมาก ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของเพลโต
(Plato) ที่ว่า สังคมเจริญได้ก็เพราะผู้นำ และผู้นำที่ดีนั้นต้องเป็นนักปราชญ์ มี
ความรู้รอบรู้ในทุก ๆ ด้าน (อ้างถึงใน ฝรั่งค์ สิ้นสวัสดิ์, 2523)

ในการดำเนินงานกิจการของโรงเรียนก็เช่นเดียวกัน จำเป็นต้องมีบุคคล
 ผู้หนึ่งคอยจัดการดูแลหน่วยงานต่าง ๆ ค่าเงินไปโดยพร้อมเพรียงและมีประสิทธิภาพ
 กล่าวคือ เป็นไปด้วยความรวดเร็วเรียบร้อยและประหยัดทั้งกำลังคน กำลังทรัพย์ แต่
 ใฝ่ผลเต็มที่ตามความมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้ (พนัส หันนาคินทร์, 2524) บุคคลดังกล่าว
 ก็คือ ผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งได้แก่ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการ
 โรงเรียน วิจิตร วรุทบางกูร (2521) กล่าวว่า ความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียน
 และความสำเร็จของครู นักเรียน นั้น นอกจากจะขึ้นอยู่กับผลงานโดยส่วนรวมของทุก
 ฝ่ายแล้ว ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยอีกอย่างหนึ่ง คือ ตัวผู้บริหารหรือครูใหญ่ในโรงเรียนนั้น ๆ
 ครูใหญ่จะเป็นผู้แสดงพฤติกรรมที่จะทำให้ครูทุกคนปฏิบัติงานเต็มความสามารถด้วยความ
 พอใจ มีความสุขกับหมู่คณะและอาชีพของตนเอง นอกจากนั้น จรัส โพธิศิริ (2523)
 อัญเชิญ พระบรมราชาชาวมหาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ซึ่งพระราช
 ทานแก่ผู้บริหารโรงเรียน เนื่องในโอกาสพระราชทานรางวัลแก่ครูใหญ่และนักเรียน
 ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2518 ความตอนหนึ่งว่า

ปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งทั้งของชีวิตและของส่วนรวม คือการศึกษา
 ซึ่งเป็นรากฐานสูง เสริมความเจริญมั่นคงเกือบทุกอย่างในบุคคลและประเทศ
 ชาติ ครูมีหน้าที่จัดการศึกษาของอนุชนทุกระดับ จึงควรไตร่ตรองหนักในความ
 สำคัญของงานที่ตนทำ ทั้งต้องพยายามปฏิบัติให้โดยผลสมบูรณ์เต็มความมุ่งหมาย
 เจตนาของการศึกษา โดยสรุปก็คือ การวางรากฐานที่ดีที่ถูกต้องในตัวบุคคล
 ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และความรู้ทั้งปวงสำคัญที่สุด รากฐานความรับผิดชอบ
 ชีวิต รูจักคิด ตัดสินใจ ตามทางที่ถูกที่เป็นธรรมที่สร้างสรรคฺ์ ผู้จัดการศึกษา
 ต้องกำเนิงงานให้โดยประโยชน์ พร้อมทั้งนี้ จึงจะเรียกได้ว่าปฏิบัติกา
 รถูกของครบถ้วน เป็นนักการศึกษาแท้

การบริหารงานในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา
 กระทรวงศึกษาธิการมักประสบปัญหาต่าง ๆ ในการบริหาร เช่น ปัญหาความขัดแย้ง
 ของบุคลากรในโรงเรียน ปัญหาการขาดคุณภาพในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน
 ตลอดจนปัญหาการไม่ได้รับความร่วมมือจากชุมชน ปัญหาที่เกิดขึ้นในโรงเรียน
 มัธยมศึกษาต่าง ๆ นั้น ภิญโญ สาธร (2519) กล่าวว่า มักมีสาเหตุมาจาก
 ผู้บริหาร มีความรู้และความเข้าใจในการบริหารไม่เพียงพอ ขาดความชำนาญในเรื่อง
 จำเป็นโดยเฉพาะของโรงเรียนมัธยมศึกษา

กัวยสาเหตุกึ่งกล่าว พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารหรือผู้นำจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะพฤติกรรมย่อมจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารนั้น ๆ มีคุณสมบัติและความสามารถที่จะนำองค์การหรือหน่วยงานไปสู่เป้าหมายและบรรลุความสำเร็จได้เพียงใด

3.2 ทิวแปรค่านตัวป้อน ได้แก่

วุฒิครู องค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้ทราบถึงคุณภาพของการจัดการศึกษาประการหนึ่ง คือ คุณภาพของครู ครูจะทำการสอนได้ผลหรือไม่ประการหนึ่ง ขึ้นกับ วุฒิของครู (ซาร์จ บิวศรี, 2508) ดังนั้นการพิจารณาวุฒิของครูจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ทราบว่า คุณภาพของการจัดการศึกษาดีหรือไม่จึงมีหน่วยงานต่าง ๆ กำหนดเกณฑ์มาตรฐานของโรงเรียนมัธยมศึกษา เช่น กรมสามัญศึกษา กำหนดเกณฑ์มาตรฐานไว้ว่า ครูควรมีวุฒิปริญญาตรีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 75 ส่วนคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กำหนดเกณฑ์มาตรฐานครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ควรมีวุฒิปริญญาตรีขึ้นไปไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 และครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ควรมีวุฒิปริญญาตรีขึ้นไปไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ส่วนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กำหนดเกณฑ์มาตรฐานอัตราส่วนครูปริญญาตรี ต่อครูที่มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี เท่ากับ 1 ต่อ 1 (กาญจนา ชูครูวงศ์ และบุญรอก บุญศรีสมฤทธิ์, 2525-2526)

ประสิทธิภาพของครู ครูเป็นปัจจัยสำคัญที่จะเกื้อหนุนให้การจัดการศึกษามรรลุผลตามเป้าหมาย (ม.ร.ว.ทวีโลก เกษมศรี, 2518) ดังนั้น ครูที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้การดำเนินงานของโรงเรียนและการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ Mitzel (1960) ได้เสนอเกณฑ์ในการพิจารณาประสิทธิภาพของครู ควรประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ด้าน คือ ผลของความก้าวหน้าของนักเรียน บุคลิกลักษณะของครูขณะทำการสอนพฤติกรรมของครู ส่วนซาร์จ ฮอร์น (2512) ได้สร้างแบบสำรวจวิจัยเกณฑ์การประเมินประสิทธิภาพของครู ของสมาคมการศึกษา 3 สมาคม คือ Department of classroom Teachers of National Education Association, The national School Boards Association and The American Association of school

Administration มี 5 ด้าน คือ ประสบการณ์ของครู คุณสมบัติของครู พฤติกรรมของครู ผลการสอนในปัจจุบัน และผลงานระยะยาว และ Grush and Costin (1975) ให้ความเห็นว่า ครูที่มีประสิทธิภาพควรเป็นครูที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความสามารถกระตือรือร้นในด้านการเรียนการสอน เป็นคนที่ซื่อสัตย์ สุจริต น่าไว้วางใจ รักษาสัญญาที่ให้ไว้กับนักเรียน เข้าใจนักเรียนได้ดี ให้ความสำคัญ สามารถควบคุมชั้นเรียนได้ เปิดให้มีการอภิปรายกันในชั้นเรียน กระตุ้นให้นักเรียนกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นให้ความรู้แก่ผู้อื่นให้ทันต่อความรู้ใหม่ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาจนเป็นคนมีอารมณ์ขัน

จำนวนเงินที่โรงเรียนได้รับความช่วยเหลือ หรือส่งเสริม จากชุมชน ในการดำเนินงานของโรงเรียนนั้น อาศัยเงินงบประมาณของทางราชการ และเงินบำรุงการศึกษาคงไม่เพียงพอ ควรได้รับความช่วยเหลือหรือส่งเสริมจากชุมชนด้วย การที่โรงเรียนจะได้รับความช่วยเหลือหรือส่งเสริมจากชุมชนนั้น โรงเรียนควรถูกบริการด้านต่าง ๆ ให้แก่ชุมชน และยอมรับว่าชุมชนมีส่วนเป็นเจ้าของโรงเรียน (ภิญโญ สาธร อ้างถึงใน Fisk , 2519) เมื่อชุมชนเห็นความสำคัญของโรงเรียนก็จะให้ความช่วยเหลือแก่โรงเรียน ทำให้โรงเรียนมีจำนวนเงินมากเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการดำเนินงาน และจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างดียิ่งขึ้น

รายรับจากเงินงบประมาณและเงินบำรุงการศึกษา โรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา แต่ละโรงเรียนจะได้รับเงินบำรุงการศึกษา จากนักเรียนตามระเบียบกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และเงินงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลในรูปงบประมาณประจำปี รายรับจากเงินประเภทเงินบำรุงการศึกษา และเงินงบประมาณจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับจำนวนนักเรียนในโรงเรียน และโรงเรียนจะนำเงินทั้ง 2 ประเภทไปใช้จ่ายในกิจการของโรงเรียนเป็นเงินเค็อน ค่าจ้าง ค่าตอบแทน ค่าใช้สอย ค่าสาธารณูปโภค ค่าวัสดุ ค่าครุภัณฑ์ ค่าที่ดินและสิ่งก่อสร้าง และรายจ่ายอื่น ๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้การดำเนินงานบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (กาญจนา เรืองรจิตปกรณ และคนอื่น ๆ , 2525)

อัตราส่วนจำนวนหนังสือในห้องสมุดต่อนักเรียน หนังสือในห้องสมุด เป็นแหล่งความรู้ สำหรับให้นักเรียนได้ค้นคว้า ดังนั้นหนังสือในห้องสมุดควรมีหนังสือ แบบเรียน วารสาร สารคดี มนเทิงคดี เพียงพอกับจำนวนนักเรียน และเหมาะสม กับวัย (กระทรวงศึกษาธิการ กรมสามัญศึกษา, 2519) และ Cardener (1954) เสนอแนะว่า หนังสือในห้องสมุดอย่างน้อยที่สุดควรมี 3-5 เล่มต่อนักเรียน 1 คน

อัตราส่วนนักเรียนต่อครู จำนวนนักเรียนที่อยู่ในความดูแลของครู ถ้ามีจำนวนมากเกินไป ครูจะดูแลนักเรียนได้ไม่ทั่วถึง ดังนั้นอัตราส่วนนักเรียนต่อครู ที่เหมาะสมจะช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นักการศึกษาจึงหา เกณฑ์มาตรฐานสำหรับใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการกำหนดอัตราส่วนนักเรียนต่อครู ไว้ ดังนี้ สำหรับโรงเรียนสายสามัญศึกษา กรมสามัญศึกษากำหนดอัตราส่วนนักเรียนต่อครู ไว้ 20-24 : 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกำหนดไว้ น้อยกว่า 26 : 1 และสำหรับเกณฑ์เพื่อการอุดหนุนเป็น 25 : 1 ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและ 20 : 1 ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กำหนดไว้ 20 : 1 (กาญจนา ชูครูวงศ์ และบุญรอก บุญศรีสมฤทธิ, 2525)

พื้นที่ห้องสมุด ห้องสมุดเป็นหัวใจหรือแหล่งที่มาของความรู้ เพราะห้องสมุดเป็นสถานที่ที่ครูหรือนักเรียนค้นคว้าหาความรู้ นอกเหนือไปจากการเรียน การสอนในห้อง ห้องสมุดควรมีขนาดตามเกณฑ์มาตรฐานเพื่อให้นักเรียนสามารถเข้ามา ใช้บริการได้อย่างไม่แออัด เป็นการส่งเสริมการค้นคว้าของนักเรียนตามหลักเกณฑ์ทั่วไป ห้องสมุดจะต้องมีเนื้อที่ให้คนเข้าไปใช้ได้แต่ละครั้งประมาณ 15% ของจำนวนผู้คนที่ทั้งหมด ในสถานศึกษา (ปริญญา อังคสุสิงห์, 2521) ภิญโญ สาขร (2519) กล่าวว่า ห้องสมุดควรมีทุกโรงเรียน โดยจัดครูบรรณารักษ์ไว้ประจำ ที่นั่งควรนั่งสบาย สภาพ ห้องสะอาด เวลาปิดเบิกควรให้มีก่อนเข้าเรียนหรือหลังเลิกเรียนอีก 2-3 ชั่วโมง ห้องสมุดควรมีขนาดกว้าง 8-10 เมตร ยาว 16-17 เมตร เพื่อบรรจุนักเรียนคราวละ 75-80 คน หรือพื้นที่ประมาณ 2.1 ตารางเมตร/นักเรียน 1 คน ฟอง เกิกแก้ว (2517) ได้เสนอว่าห้องสมุดควรมีพื้นที่เฉลี่ย 1 ตารางเมตร/นักเรียน 1 คน สำหรับ พื้นที่อ่านหนังสือ และเพิ่มอีก 40-50 % ของพื้นที่เพื่อเป็นชั้นวางหนังสือและที่ทำงาน

ของบรรณารักษ์ มาตรฐานอาคารทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (ประสิทธิ์ มีศรี, 2524) ได้กำหนดขนาดของห้องสมุดไว้ 2 ตารางเมตร/คน คิกจากจำนวนในอัตรา ร้อยละ 7 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด และ Reeder (1955) กล่าวว่า ห้องสมุดไม่ เพียงแต่มีขนาดพอกับจำนวนนักเรียนในปัจจุบันเท่านั้น แต่ควรเตรียมไว้สำหรับนักเรียน ที่จะเพิ่มกัวย สำหรับโรงเรียนขนาด 8-10 ห้อง ห้องสมุดขนาดเล็กที่สุด ไม่ควรมี ขนาดเล็กกว่าห้องเรียน ห้องสมุดควรอยู่ในที่ไม่พลุกพล่าน มีการระบายอากาศได้ดี แสงสว่างเพียงพอ มีชั้นวางหนังสือสูงไม่เกิน 6 หรือ 7 ฟุต สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษานั้น ควรมีห้องของบรรณารักษ์และห้องเก็บวัสดุอยู่ติดกับห้องสมุดกัวย

นอกจากนั้นแล้ว ก็มี Young (1953) ได้กล่าวว่า ห้องสมุด ของโรงเรียนจะต้องใหญ่พอสำหรับบรรจุ 1 ใน 10 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ห้องสมุด จะต้องมีห้องวางหนังสือ ตู้เก็บของ แฟ้ม และอ่างล้างมือ จะต้องเตรียมห้องสำหรับ เก็บและใช้วัสดุทัศนูปกรณ์กัวย

3.3 ทิวแปรคานกระบวนการทำงาน

งานวิชาการ หมายถึง งานที่ผู้บริหารการศึกษาจัดกิจกรรมและ ประสภการณ์ต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียนได้มีความรู้ ความสามารถ พอที่จะนำมาพัฒนาตนเอง ให้มีความรู้พื้นฐานที่จะนำพาให้ตนเองมีความสุข ความพอใจ เป็นคนที่มีศีลธรรม และ พฤติกรรมที่ดีในอนาคต (รุ่ง พูลสวัสดิ์, 2527) ภิญโญ สาทร (2516) ให้ความหมายไว้ว่า งานวิชาการ หมายถึง กิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียน ซึ่งช่วยพัฒนาการ เรียนการสอนให้ได้ดี และมีประสิทธิภาพที่สุด William (1964) เสนอว่า งานวิชาการ เป็นการดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตร ปรับปรุงโครงการสอน จัดตารางสอน จัดครู เข้าสอนและบริการครูให้มีขวัญดีในการสอนและการทำงาน สอดคล้องกับแนวคิด ของ เอกวิทย์ ฃ ถกลาง (2516) ที่ว่า งานวิชาการเป็นงานที่เกี่ยวกับการควบคุม ดูแลเกี่ยวกับหลักสูตร การสอน อุปกรณ์การสอน การจัดแฟ้มเรียน-คู่มือครู การจัด ชั้นเรียน การจัดครูเข้าสอน การปรับปรุงการเรียนการสอน การนิกอบรมครูประจำ- การ การเผยแพร่วิชาการ การวัดผลการศึกษา การวิจัยค้นคว้า การประเมิน

มาตรฐานโรงเรียนเพื่อปรับปรุงโรงเรียน ตลอดจนการตรวจเยี่ยมและนิเทศการศึกษา
แก่โรงเรียน พันธ์ หันนาคินทร์ (2513) และไพฑูรย์ เจริญพันธุวงศ์ (2529)
ได้กำหนดขอบข่ายของงานวิชาการไว้สอดคล้องกันดังนี้คือ

1. งานเกี่ยวกับตัวครูและระบบการนิเทศการศึกษา ได้แก่
การจัดหาครูที่เข้ามาทำการสอน จัดให้ครูทำหน้าที่ต่าง ๆ ให้เหมาะแก่ความรู้ ความ
สามารถ การสร้างน้ำใจหรือขวัญในการทำงานให้แก่ครู การพัฒนาตัวครู โดยใช้
ระบบนิเทศการศึกษา ส่งเสริมให้ครูอาจารย์มีความรู้และวุฒิสูงขึ้น ให้มีโอกาสร่วม
ร่วมการสัมมนาและการฝึกอบรมทางวิชาการ ส่งเสริมให้ครูเป็นสมาชิกสมาคมทาง
การศึกษาและสมาคมวิชาชีพอื่น ๆ เพื่อจะได้มีโอกาสเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ
ให้สูงขึ้น การนิเทศการทำงานและการสอนให้แก่ครู และการควบคุมดูแลการสอน
ของครู

2. งานเกี่ยวกับตัวนักเรียน ได้แก่ การจัดแบ่งกลุ่มนักเรียน
ตามความสามารถ ความถนัด หรือความต้องการ การส่งเสริมนักเรียนในด้าน
วิชาการ การจัดบริการห้องสมุด และแหล่งสำหรับบริการด้านวิชาการ การควบคุม
เวลามาเรียนของนักเรียน การหาทางช่วยเหลือนักเรียนเรียนช้า การจัดสอน
ซ่อมเสริม

3. งานเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรและการจัดโปรแกรมการ
เรียนการสอน ได้แก่ การศึกษาโครงสร้างหลักสูตร ความเกี่ยวเนื่องระหว่างวิชา
ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรเพื่อสะดวกแก่การค้นคว้าของครู เช่น ตัวหลักสูตร
ประมวลการสอน โครงการสอน คู่มือครู แบบเรียน แบบฝึกหัด หนังสือประกอบ
การสอน และเอกสารทางวิชาการ การพยายามปรับปรุงหลักสูตรประมวลการสอนให้
ทันสมัยอยู่เสมอ และการจัดโปรแกรมการเรียนการสอนให้มีความสอดคล้องตามลำดับ
วิชา สามารถใช้เป็นแผนการเรียนการสอนได้ การจัดการประเมินผลการเรียนของ
นักเรียน การจัดหาวิทยากรท้องถิ่น หรือแหล่งความรู้ในท้องถิ่น การจัดทำและเก็บ
ผลการเรียน และการออกไปสำคัญต่าง ๆ เกี่ยวกับผลการเรียนหรือผลการศึกษา

4. งานเกี่ยวกับการจัดทำโครงการสอนและการจัดทำตารางสอน
โครงการสอน คือ การจัดแบ่งเนื้อหาวิชาในหลักสูตร เพื่อดำเนินการสอนให้ได้ผล
ตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร และการวางโครงการสอนนั้น อาจจะทำเป็นระยะยาว
เช่น ตลอดปีการศึกษา ตลอดภาคเรียน หรือจัดทำเป็นโครงการระยะสั้น เช่น
เป็นเดือนหรือสัปดาห์ โรงเรียนหรือกลุ่มโรงเรียนควรจะได้กำหนดเองว่าควรจะสอน
อะไรก่อน และควรจะสอนเมื่อไร เมื่อรวมทั้งหมดแล้วจะได้ครบตามที่หลักสูตรกำหนด
มาให้

การจัดตารางสอน การจัดตารางสอนเป็นการกำหนดคัมภีรนาม
ระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียน (พนัส หินนาคินทร์, 2513) หรือเป็นการกำหนดวิชาและ
เวลาเรียนที่จะให้เรียนโดยละเอียดประจำวันตลอดสัปดาห์ (ภิญโญ สาธร, 2516)
การจัดตารางสอนต้องจัดให้ตรงตามโครงสร้างของหลักสูตร ในขณะเดียวกันต้อง
อำนวยความสะดวกในการบริหารการเรียนการสอน ทั้งนี้ผู้บริหารควรต้องจัดให้มีสิ่ง
เหล่านี้ขึ้นในโรงเรียน ได้แก่ จัดทำตารางสอนรวม ตารางสอนส่วนบุคคลให้แก่
ครูอาจารย์ ตารางการใช้ห้องเรียน และควรมีห้องรวบรวมตารางสอนประเภทต่าง ๆ
เพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมตารางสอน เมื่อมีปัญหาในด้านการสอน ครูอาจารย์จะได้ใช้
บริการนี้ ในขณะเดียวกันผู้บริหารจะใช้ตารางสอนควบคุมการสอน และแก้ปัญหาการ
เรียนการสอนได้ (กรมวิชาการ, 2524)

ไพฑูริย์ เจริญพันธุ์วงศ์ (2529) ได้เสนอแนะข้อควรคำนึง
ในการจัดทำตารางสอนไว้ดังนี้

1. จำนวนนักเรียนในชั้นหนึ่ง ๆ จัดแบ่งออกเป็นกี่ห้องเรียน
2. ระยะเวลาหรือคาบ (period) ในการสอนวันหนึ่งมีกี่
คาบ ในหนึ่งสัปดาห์มีเวลาเรียนกี่วัน
3. จำนวนห้องเรียนที่มีอยู่
4. ลักษณะการสอนของครูผู้สอน สอนเป็นรายวิชาหรือสอน
หลายวิชา

5. เวลาที่กำหนดให้แต่ละรายวิชา เป็นจำนวนที่คาบ หรือที่ ชั่วโมงในหนึ่งสัปดาห์

6. ภาระ (Load) ของครูแต่ละคนว่าใกล้เคียงกันหรือไม่

การจัดคาบเวลาเรียน วิทยาลัยมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนจะต้อง เปิดเรียนสัปดาห์ละไม่น้อยกว่า 5 วัน วันละ 7 คาบ คาบละ 50 นาที รวมอย่างน้อย 35 คาบ โดยจัดให้เรียนตามหลักสูตรอย่างน้อยสัปดาห์ละ 32 คาบ ส่วนอีก 3 คาบ ให้ใช้ในการแนะแนวจัดกิจกรรม สอนซ่อมเสริมหรือให้นักเรียนเรียนซ้ำรายวิชาที่ไม่ผ่าน (กรมวิชาการ, 2525) วิทยาลัยมัธยมศึกษาตอนปลาย ในสัปดาห์หนึ่ง จัดคาบเวลาเรียนวันละ 7-8 คาบ คาบละ 50 นาที สัปดาห์ละ 35-40 คาบ โดยนักเรียนเรียนอย่างน้อย 28 คาบ เวลาที่เหลือให้โรงเรียนจัดกิจกรรมแนะแนวสอนซ่อมเสริม หรือให้นักเรียนเรียนซ้ำวิชาที่ไม่ผ่านไม่น้อยกว่า 3 คาบ นอกจากนี้ต้องให้นักเรียนได้มีเวลาศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองอีกด้วย (กรมวิชาการ, 2525)

การสอนซ่อมเสริม ได้มีนักการศึกษาให้ความหมายของการสอนซ่อมเสริม ตามแนวความคิดของแต่ละคนดังนี้

กู๊ด (Good, 1973) ให้ความหมายการสอนซ่อมเสริมไว้ว่า เป็นการสอนที่จัดขึ้นเป็นพิเศษเพื่อให้นักเรียนได้มีประสิทธิผลในทางการเรียน

อาไพ สุจริตกุล (2516) ให้ความหมายของการสอนซ่อมเสริมไว้ว่า เป็นการสอนเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องและเสริมทักษะการเรียนรู้ใหม่ให้แก่เด็กเป็นการสอนที่จัดขึ้นสำหรับเด็กที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษจากครู

กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2524) ให้ความหมายของการสอนซ่อมเสริมไว้ว่า เป็นการสอนกรณีพิเศษ นอกเหนือไปจากการสอนตามปกติ เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องที่พบในตัวนักเรียน และการสอนซ่อมเสริมเป็นวิธีการที่จะช่วยให้นักเรียนที่เรียนซ้ำ สามารถเรียนได้ทันเพื่อน ช่วยให้นักเรียนที่ไม่เข้าใจ มีความเข้าใจมากขึ้น ช่วยให้นักเรียนที่เรียนแล้วยังไม่สัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมาย หรือจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมได้สัมฤทธิ์ผล ช่วยให้นักเรียนที่เรียนดี เรียนเก่ง มีความเฉลียวฉลาดอยู่แล้ว ได้มีโอกาสเสริมความรู้ให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น

ลักษณะการจัดการสอนซ่อมเสริมที่กรมสามัญศึกษา กระทรวง-
ศึกษาธิการ กำหนดไว้ แบ่งได้ 2 ลักษณะคือ

1. การจัดการสอนซ่อมเสริมนอกรูปแบบ เป็นการสอนซ่อมเสริม
ในระหว่างชั่วโมงสอนปกติ ชั่วโมงว่างนอกเวลาเรียน หรือวันหยุดตามความเหมาะสม
2. การจัดการสอนซ่อมเสริมในรูปแบบ เป็นการจัดการสอนซ่อมเสริม
ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรให้กำหนดไว้ในตารางเรียน จัดทำสัปดาห์ละ 1 ครั้ง

การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ยัง พินัยนิยม (2523)
สรุปวัตถุประสงค์ของการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน เพื่อวัดพื้นฐานความรู้ของ
นักเรียนก่อนทำการสอน วินิจฉัยว่าบทเรียนใดยาก และเป็นปัญหาแก่นักเรียน วัด
ความสำเร็จในการสอนของครู จัดอันดับความสามารถของนักเรียน ปรับปรุงการสอน
ของครู ทราบพัฒนาการ ของนักเรียนและเป็นการประเมินผลการบริหารงานของ
โรงเรียน

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการประเมินผลการเรียนการสอนมีดังนี้

1. คำนนักเรียน ช่วยให้นักเรียนทราบว่าตนเอง เก่งอ่อนในวิชาใด
2. คำนผู้บริหาร ช่วยให้ผู้บริหารทราบว่า ควรแก้ไข ปรับปรุงกลไกการ
บริหารงานของสถานศึกษาอย่างไรหรือไม่
3. คำนครูผู้สอน ช่วยให้ครูทราบว่า ผลการสอนในชั้นเรียนเป็นอย่างไร
นักเรียนได้รับความรู้ในเรื่องราวที่สอนนั้นเพียงไร
4. คำนการแนะแนว ช่วยให้ครูแนะแนวได้ข้อมูลเพื่อนำไปใช้ในการแก้ไข
ปัญหาของนักเรียน
5. คำนการวิจัย ช่วยให้เห็นปัจจัยข้อที่ข้อเสียเกี่ยวกับการสอนของครู การ
ปรับปรุงหลักสูตร ประมวลผลการสอนและโครงการสอนเพื่อให้เหมาะสมกับนักเรียน

การประเมินผลในโรงเรียนโดยทั่วไปนิยมประเมินผลการเรียนหลายแนวทาง
บางแห่งประเมินผลกันระหว่างเรียน และเมื่อสิ้นสุดการเรียนแต่ละภาคการศึกษา บาง

แห่งนิยมการประเมินผลการเรียนตั้งแต่ก่อนเรียน ระหว่างเรียน และภายหลังการเรียน หรือเมื่อสิ้นสุดภาคการศึกษา

การให้ทุนเรียนดี จะเป็นส่วนหนึ่งที่จะสร้างแรงจูงใจได้สัมฤทธิ์ ทำให้ นักเรียนประสบผลสำเร็จในการเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของ weiner (1972) ซึ่งกล่าวว่า "บุคคลที่มีแรงจูงใจได้สัมฤทธิ์ต่างกันจะประสบผลสำเร็จในการทำงาน ต่างกัน" การให้ทุนเรียนดีมีหลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้ให้ทุน

การจัดกิจกรรม และการให้บริการ แก่ชุมชน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการไม่ตรีสัมพันธ์สองทาง (A Two way process) (ภิญโญ สาร, 2519) ดังนั้นโรงเรียนจึงควรจัดกิจกรรมและให้บริการ แก่ชุมชน ขณะเดียวกันชุมชนจะให้ความช่วยเหลือโรงเรียนเช่นเดียวกัน การจัดกิจกรรม และให้บริการแก่ชุมชนนั้น เช่น แก้วศ (2519) เสนอว่า โรงเรียนมัธยมศึกษา ควรเป็นสถานที่ให้การศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียนแก่ประชาชนในท้องถิ่น จัด หลักสูตรให้เอื้อต่อการใช้วัตถุดิบ ใช้ทรัพยากร วิทยาการ ตลอดจนช่วยพัฒนาอาชีพ ท้องถิ่น มีคณะกรรมการดำเนินงาน ประกอบด้วยบุคคลระดับผู้นำของท้องถิ่น จัด โปรแกรมการเรียนสนองความต้องการของท้องถิ่น สนองกับงานอาชีพของท้องถิ่น จัดบริการทางวิชาการ เช่น ห้องสมุด ศูนย์ฝึกอาชีพบางอย่าง ซึ่งประชาชนจะมา ใช้ได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Sumption (1964) มีความเห็นว่าโรงเรียน ควรดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีและเป็นศูนย์กลางทางวิชาการ ของ ชุมชน และ Jacobson and others (1963) ได้เสนอแนะกิจกรรมที่จะส่งเสริม ความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน โรงเรียนควรจะได้จัดให้มีสิ่งต่อไปนี้ คือ เอกสารหรือ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ของโรงเรียนออกเผยแพร่ บริการเสนอข่าวสารจากโรงเรียนถึงบ้าน เป็นประจำ จัดนิทรรศการภายในโรงเรียน จัดให้มีวันเยี่ยมโรงเรียน วันสัปดาห์ แห่งการศึกษา โครงการเยี่ยมเยียนผู้ปกครองที่บ้าน สร้างความสัมพันธ์ระหว่างศิษย์ เก่ากับศิษย์ปัจจุบัน ใช้สื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์เสนอข่าวของโรงเรียน จัดทำ รายงานประจำปีชี้แจงให้ชุมชนทราบ จัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า สมาคมผู้ปกครองและครู จัดโครงการทางวิชาการสำหรับประชาชน จัดกิจกรรมส่งเสริมประเพณีต่าง ๆ ของ ท้องถิ่น เป็นต้น

นอกจากนั้น เอกชัย กิสุขพันธ์ (2527) ได้เสนอว่าบริการต่าง ๆ ที่โรงเรียนสามารถจัดให้แก่ชุมชน เช่น บริการเกี่ยวกับการให้ใช้สถานที่โรงเรียนเพื่อการจัดงานต่าง ๆ ของชุมชน บริการด้านวิชาการ อันได้แก่ การจัดนิทรรศการ วิชาการของโรงเรียนเพื่อเผยแพร่ความรู้ให้ประชาชนได้ทราบ การแสดงผลงานของนักเรียน เป็นต้น

บริการห้องสมุด โรงเรียนทุกโรงเรียนควรมีห้องสมุด และจัดบริการให้ความสะดวกแก่นักเรียน เช่น จัดครูบรรณารักษ์ไว้ประจำห้องสมุด หนังสือในห้องสมุดควรมีให้มากที่สุด ที่นั่งควรมั่งสบาย สภาพห้องสะอาด เวลาปิดเปิดควรให้มาก่อนเข้าเรียนหรือหลังเลิกเรียนอีก 2-3 ชั่วโมง ถ้าเป็นไปได้ควรเปิดห้องสมุดโรงเรียนในวันหยุดราชการด้วยเพื่อให้นักเรียนหรือประชาชนในท้องถิ่นใช้ประโยชน์ได้ด้วย โดยมีครูหรือนักเรียนดัดแปลงเวรกันทำหน้าที่บรรณารักษ์ (ภิญโญ สาธร, 2519) ทรรศนิยา กัลยาณมิตร (2514) ให้ข้อเสนอแนะสำหรับโรงเรียนที่มีห้องเรียนไม่เพียงพอ อาจใช้มุมห้องเรียนในห้องเรียนหนึ่งกันเป็นสัดส่วนเพื่อจะได้ไม่รบกวนกัน มีแสงสว่างเพียงพอ อากาศถ่ายเทได้สะดวก มีที่สำหรับนั่งเขียนและอ่านหนังสือได้ เปิดได้ตลอดวัน และมีบรรยากาศเป็นกันเอง

ดังนั้นบริการห้องสมุดจึงเป็นบริการหนึ่งที่โรงเรียนควรพยายามจัดให้มีขึ้น เพราะห้องสมุดเป็นแหล่งความรู้ซึ่งจะช่วยเพิ่มเติมความรู้และประสบการณ์ของนักเรียนให้กว้างขวาง เป็นการส่งเสริมพัฒนาการ สนองความสนใจ หวังยังช่วยฝึกให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ (กรมสามัญศึกษา, 2514)

บริการสุขภาพ เป็นกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่สำคัญในทางการศึกษาของโรงเรียน โดยมีความมุ่งหมาย เพื่อให้ชีวิตความเป็นอยู่ของนักเรียนรวมทั้งทุก ๆ คนในโรงเรียนมีสุขภาพดีและมีความสุขทั้งสิ้น (สุชาติ โสภประยูร, 2514) นิยามบุญญิจ และวสันต์ ศิลปสุวรรณ (2520) ได้ให้ความหมายของบริการสุขภาพไว้ว่าเป็นการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างแพทย์ พยาบาล ทันตแพทย์ ครู และผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ในเรื่องการป้องกัน การส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนรวมทั้งบุคลากรในโรงเรียน

และวิจิตร วรุทบางกูร และสุพิชญา ชีระกุล (2523) ให้ข้อเสนอแนะว่า การจัดบริการสุขภาพควรบริการเกี่ยวกับการตรวจสุขภาพ การรักษาและการบริการเกี่ยวกับยารักษาโรคที่จำเป็น สิ่งที่โรงเรียนควรค่าเป็นการคือ จัดให้มีห้องพยาบาล มีครูทำหน้าที่พยาบาลไว้คอยบริการ จัดทำประวัติ หรือทะเบียนสุขภาพประจำตัวของนักเรียนทุกคน ตรวจร่างกายนักเรียนทุกคน ทั้งแก่การซึ้งน้ำหนัก วัดส่วนสูง และตรวจวัดสายตา หู ฟัน จมูก ตลอดจนหาทรงตัวในลักษณะต่าง ๆ ดังนั้นโรงเรียนจึงควรมีบริการสุขภาพ ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีสุขภาพดี จะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้การเรียนมีประสิทธิภาพ

บริการแนะแนว บริการแนะแนวถือว่าเป็นหัวใจอย่างหนึ่งของโรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้รู้จักตนเองและซจักปัญหาต่าง ๆ ให้หลุดพ้นไปจากตนเอง (วันชัย ทั้งทรงจิตร, 2516) กวงเคื่อน พิศาลบุตร และสุรี สุภดิทธิ (2505) กล่าวว่า บริการแนะแนวเป็นบริการอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้นักเรียนแต่ละคนรู้จักตนเองดีขึ้น โดยให้มีโอกาสพิจารณาและสำรวจตนเองให้เข้าใจ และรู้ถึงขอบเขตความสามารถของตนเอง ทราบว่ามีความสนใจในทางใด มีความถนัดตามธรรมชาติอย่างไร ช่วยให้รู้ถึงช่องทางและโอกาสที่จะใช้ความสามารถ ความสนใจ ความถนัดให้เป็นประโยชน์อย่างดีที่สุดในการเลือกวิชาเรียน เลือกอาชีพที่ถูกต้อง ทำให้สามารถรู้ถึงปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ และรู้วิธีเลือก ตัดสินใจและสามารถแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ สามารถปรับตัวเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข และประสบความสำเร็จก้าวหน้าทุกด้านทุกทางให้ดีที่สุดเท่าที่แต่ละคนจะเป็นไปได้

การจัดบริการแนะแนว มีบริการหลักที่สำคัญอยู่ 5 บริการด้วยกัน ดังนี้ (อ้างถึงใน นวน พินธุพันธ์ 2529)

1. บริการสำรวจและศึกษาเด็กเป็นรายบุคคล เป็นบริการที่เกี่ยวกับการสำรวจและศึกษาเด็กแต่ละคน เพื่อให้ทราบว่าเด็กแต่ละคนมีสถานะทางครอบครัวเป็นอย่างไร รวมทั้งด้านอื่น ๆ เช่น สุขภาพ สติปัญญา ความสนใจ ความถนัด เป็นต้น

ในการสำรวจและศึกษาเด็กนั้น อาจทำได้หลายวิธีเช่น การสังเกต การสอบถาม การสัมภาษณ์ การทดสอบ การเขียนอักษืประวัติ การทำสังคมมิติ การไปเยี่ยมบ้าน การศึกษาปัญหาเฉพาะกรณี ฯลฯ หลังจากทำการสำรวจและศึกษาเด็กได้ข้อมูลแล้วก็นักไว้นในระเบียบสละสม เพื่อใช้ประโยชน์ในการช่วยเหลือหรือบริการในการแนะแนวต่อไป

2. บริการสนเทศ เป็นบริการที่เกี่ยวข้องกับการให้ข่าวสารต่าง ๆ แก่เด็ก เพื่อช่วยให้เด็กมีความรู้รอบตัวมากไปกว่าหลักสูตรหรือแบบเรียน รู้จักเข้าสังคมได้ดี รู้จักประพฤติกิ ประพฤติชอบ รู้จักเลือกประกอบอาชีพ เป็นต้น สำหรับข่าวสารต่าง ๆ นั้น ได้แก่ ข่าวสารเกี่ยวกับการอาชีพ ข่าวสารเกี่ยวกับการสังคม ข่าวสารเกี่ยวกับศีลธรรม วัฒนธรรม ข่าวสารเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย ข่าวสารเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง เป็นต้น ส่วนการเสนอข่าวสารเหล่านี้ อาจทำได้หลายรูปแบบ เช่น จัดป้ายนิเทศ การจัดนิทรรศการ การจัดทำหนังสือพิมพ์ การจัดหนังสือคู่มือ การอภิปราย การประชุม การสัมมนา การปฐมนิเทศและทัศนศึกษา เป็นต้น

3. บริการให้คำปรึกษา บริการนี้ถือว่าเป็นหลักของการแนะแนวหรือเป็นหัวใจของการแนะแนว เพราะเป็นบริการที่ต้องการช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาเกิดการเรียนรู้ เข้าใจตนเอง และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งช่วยให้เขารู้จักรับผิดชอบในการตัดสินใจด้วยตนเองและช่วยทำให้เขามองเห็นแนวทางปฏิบัติด้วยตนเอง วิธีการให้คำปรึกษาทำได้หลายวิธีเช่น พยายามให้ผู้มาขอคำปรึกษาได้ระบายอารมณ์แสดงความรู้สึกภายในของตนได้อย่างเต็มที่ โดยผู้ให้คำปรึกษาจะใช้เทคนิคการรับฟัง การสรุปให้ผู้มาขอคำปรึกษาเข้าใจตนเอง มองเห็นความจริงและช่องทาง จนกระทั่งสามารถตัดสินใจได้เองในการปรับพฤติกรรมของตน

4. บริการจัดวางตัวบุคคล หมายถึง การจัดให้บุคคลได้รับประสบการณ์ การฝึกอบรมและการสงเคราะห์ตามควรแก่กรณี เช่น การจัดให้เด็กรู้จักเลือกวิชาเรียนหรือแผนการเรียนที่ตรงกับสติปัญญา ความสามารถ ความถนัด และความสนใจ การจัดหาทุนการศึกษา การจัดหาอาหารกลางวันสำหรับเด็กยากจน การจัดหางานให้เด็กทำในระหว่างปิดภาคเรียนหรือนอกเวลาเรียน และการจัดให้มีชุมนุมต่าง ๆ ตามความสนใจของเด็ก เป็นต้น

5. บริการติดตามผลและประเมินผล เป็นบริการที่ต่องการติดตามผลและประเมินผลกว่าบริการแนะแนวต่างกันที่โรงเรียนจัดไปแล้วนั้นได้ผลหรือไม่ มีข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นอย่างไร ในการติดตามผลและประเมินผลนี้อาจทำได้หลายวิธี เช่น การใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกต การประชุมศิษย์เก่า เป็นต้น

ทุนการศึกษา เป็นบริการหนึ่งของการแนะแนว ซึ่งจะช่วยนักเรียนที่ค้อยฐานะทางเศรษฐกิจ โรงเรียนควรสำรวจคัดเลือกนักเรียนรับทุนอุดหนุน พิจารณาให้เหมาะสมตามเงื่อนไข หรือเหมาะสมตามความเป็นจริง คือได้รับเฉพาะบุคคลที่ต่องการอุดหนุนจริง ๆ การคัดเลือกผู้ที่สมควรได้รับทุน จึงควรพิจารณาข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน ภาวะเศรษฐกิจของตัวนักเรียนและครอบครัว ความสามารถทางการเรียน และเงื่อนไขของทุน ซึ่งการจัดหาทุนการศึกษา อาจได้มาจากโรงเรียนจัดขึ้นเอง สมาคมศิษย์เก่าและมีผู้บริจาค การให้ทุนการศึกษาจะช่วยให้นักเรียนสามารถศึกษาได้จนจบหลักสูตรของโรงเรียน (กรมวิชาการ, 2521)

ทุนอาหารกลางวัน เป็นบริการหนึ่งของการแนะแนว ซึ่งจะช่วยนักเรียนที่มีฐานะยากจน บางคนอาจไม่ได้รับประทานอาหารเช้าหรืออาหารกลางวัน ถ้าโรงเรียนไม่สนใจนักเรียนอาจมีสุขภาพเสื่อมโทรม เป็นโรคขาดอาหาร การเรียนไม่ดี พัฒนาการต่าง ๆ อาจหยุดชะงัก ฉะนั้นการที่โรงเรียนจัดหาทุนอาหารกลางวัน ให้นักเรียนได้รับประทานอาหารที่ถูกสัดส่วน มีคุณค่าทางอาหาร จะช่วยบรรเทาปัญหาต่าง ๆ ลงไปได้มาก (กรมสามัญศึกษา, 2514)

งานธุรการ นักบริหารการศึกษาหลายท่านได้พยายามให้ความหมายของงานธุรการให้ชัดเจนและเข้าใจยิ่งขึ้น เช่น ภิญโญ สาธร (2516) กล่าวว่างานธุรการ หมายถึง งานที่ประกอบด้วย งานสารบรรณ การเงิน การบัญชี อาคารสถานที่ และการให้บริการต่าง ๆ แก่ ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และประชาชน และ พันธ หันนาสินทร์ (2524) ได้ให้ความหมายของงานธุรการในโรงเรียนไว้ว่าเป็นงานที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อเป็นการบริการหน่วยงานต่าง ๆ ของโรงเรียนให้สามารถดำเนินไปตามจุดมุ่งหมายที่ต่องการหรือที่วางไว้

จึงสรุปได้ว่า งานธุรการก็คือ การดำเนินงานที่เกี่ยวกับการบริการหน่วยงานต่าง ๆ ในโรงเรียนทั้งค่านางานสารบรรณ งานการเงิน งานพัสดุ งานอาคารสถานที่ งานบุคคลและงานบริการทั่วไป เพื่อให้การดำเนินงานทุกอย่างในโรงเรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ และสำหรับในโรงเรียนมัธยมขนาดใหญ่ได้แยกงานบริการทั่วไปออกจากฝ่ายธุรการ และมีตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายบริการอีกตำแหน่งหนึ่ง บางโรงเรียนก็มอบงานบริการทั่วไปนี้ให้ฝ่ายปกครองหรือฝ่ายกิจการนักเรียนทำ

งานปกครอง เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้การดำเนินงานในโรงเรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ของทางโรงเรียน งานปกครองนักเรียนเป็นงานที่กว้างขวางมากโดยเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องความประพฤติของนักเรียน ดังนั้นการดำเนินงานของฝ่ายปกครองแต่ละโรงเรียนย่อมมีโอกาสแตกต่างกัน แต่เป้าหมายของการปกครองนักเรียนโดยแท้จริงมีความมุ่งหมายตรงกัน กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2520) กล่าวถึงความมุ่งหมายของการปกครองนักเรียน 4 ประการ ดังนี้คือ ประการที่ 1 ปกครองนักเรียนอย่างใกล้ชิด ประการที่ 2 ให้ความเคลื่อนไหวของนักเรียน ประการที่ 3 ให้เป็นผู้ใกล้ชิดพอที่นักเรียนจะระบายความคิดและความทุกข์ได้ ให้ความช่วยเหลือแก้ไขปัญหาค่าง ๆ ของนักเรียน ประการที่ 4 ช่วยป้องกันเหตุการณ์ร้ายที่เกิดขึ้นและถ้าเกิดขึ้นแล้วจะช่วยระงับเหตุการณ์เหล่านั้น ส่วนหน้าที่และความรับผิดชอบของฝ่ายปกครองนักเรียน ขึ้นอยู่กับสภาพความเหมาะสมของแต่ละโรงเรียน เพราะว่าโรงเรียนแต่ละแห่งมีสภาพแวดล้อม ปริมาณงานแตกต่างกัน ผลจากการสัมมนาของผู้บริหารฝ่ายปกครองของโรงเรียนมัธยมศึกษาในส่วกลางได้เสนอหน้าที่ของฝ่ายปกครองนักเรียน 4 ประการ (กรมสามัญศึกษา, 2520) คือ ประการที่ 1 การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในโรงเรียน ได้แก่ การจัดตั้งคณะกรรมการฝ่ายปกครองเพื่อเป็นแกนกลาง และรับผิดชอบในการปฏิบัติงานเพื่อความคุ้มครองและความสงบเรียบร้อยภายในโรงเรียน ประการที่ 2 การสร้างความมีวินัยของนักเรียน ได้แก่ การอบรมชี้แจงและแนะนำให้นักเรียนเข้าใจใน กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ การติดต่อบริการประสานงานกับครู อาจารย์ประจำชั้น ครูที่ปรึกษา ครูหัวหน้าระดับ หัวหน้าคณะหรือฝ่ายแนะแนวเพื่อแก้

ปัญหา และการปฏิบัติตนของนักเรียนเพื่อให้ถูกต้องตามระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ การ
 ศึกษาค้นคว้างานกับครู อาจารย์ประจำชั้น ครูพี่ปรึกษา ครูหัวหน้าระดับ หัวหน้า
 คณะหรือฝ่ายแนะแนวเพื่อแก้ปัญหา และการปฏิบัติตนของนักเรียนเพื่อให้ถูกต้องตาม
 ระเบียบ ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่วางไว้ การศึกษาค้นคว้างานกับผู้ปกครอง
 นักเรียนเพื่อแก้ปัญหาคำปรึกษาที่ผิดระเบียบของนักเรียน การควบคุมดูแล กวดขัน
 ให้แก่นักเรียนได้ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของโรงเรียน
 โดยเฉพาะเรื่องการแต่งกายเครื่องแบบนักเรียน การมาเรียน การมาให้ทันเวลา
 การหนีเรียน หรือการหนีโรงเรียนของนักเรียน เป็นต้น ประการหนึ่ง การรักษา
 วินัยของนักเรียน การฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบหรือข้อบังคับของโรงเรียนซึ่ง
 นักเรียนมักจะมีเป็นประจำ และเป็นหน้าที่ของฝ่ายปกครองที่จะต้องดำเนินการ ได้แก่
 การสอบสวนข้อเท็จจริง การตั้งคณะกรรมการขึ้นสอบสวนพิจารณาโทษทางวินัย การ
 ลงโทษซึ่งจะใช้ระเบียบว่าด้วยการลงโทษของกระทรวงศึกษาธิการ การศึกษาค้น
 คว้างานกับครู อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ของโรงเรียน ได้แก่
 ฝ่ายแนะแนว ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายธุรการ และฝ่ายบริการ และประการที่ 4
 งานสวัสดิการ ของครูและนักเรียน การเอาใจใส่ในการจัดสวัสดิการ ให้ความ
 สะดวกแก่นักเรียนเป็นเรื่องจำเป็นที่จะช่วยในเรื่องความสงบ เรียบร้อย และความ
 มีวินัยของนักเรียนได้มาก เช่น ความสะอาดของบริเวณอาคารสถานที่ การจัด
 การควบคุมการจำหน่ายอาหารในโรงเรียนให้มีคุณค่า

การจัดกิจกรรม หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นและดำเนินการโดย
 นักเรียนเอง ด้วยความสมัครใจ โดยมีครูเป็นผู้คอยช่วยเหลือแนะนำ อันไม่เกี่ยวกับ
 การเรียนการสอนในชั้นเรียน (Extracurricular Activities) (เอกชัย
 กิสุขพันธ์, 2527) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 และมัธยมศึกษาตอน-
 ปลาย พ.ศ. 2524 กำหนดให้โรงเรียนจัดกิจกรรมทุกระดับชั้นเพื่อส่งเสริมการเรียน
 ในหลักสูตรให้กว้างขวาง ส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพ เสริมสร้างอุปนิสัยอันดีงาม
 และสนองความสนใจของนักเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2525) ซึ่งนักเรียนจะต้อง
 เข้าร่วมในกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามความสามารถ ความถนัด ไม่น้อยกว่า 1

อย่าง การเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนในแต่ละภาคเรียน จะเป็นกิจกรรมอย่างเดียวกันหรือไม่ก็ได้ กิจกรรมนักเรียนที่จัดขึ้นในโรงเรียนแบ่งออกเป็น 10 ประเภท ได้แก่ กิจกรรมลูกเสือหรืออนุภาซาค หรือเนตรนารี หรือกิจกรรมผู้นำเพื่อประโยชน์ กิจกรรมศาสนา กิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย กิจกรรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ กิจกรรมการใช้ห้องสมุด กิจกรรมส่งเสริมการใช้สินค้าไทย กิจกรรมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมทัศนศึกษา กิจกรรมนันทนาการ และกิจกรรมส่งเสริมวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร (กรมสามัญศึกษา, 2524) กิจกรรมต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กัน จุดประสงค์ที่สำคัญคือ การส่งเสริมวิชาการ ทั้งนี้ผู้จัดกิจกรรมต่าง ๆ ต้องเน้นหรือยึดหลักจุดประสงค์ใหญ่ไว้ และกิจกรรมทั้ง 10 ประเภท สามารถแยกเป็นชุมนุมย่อยได้ ซึ่งชุมนุมย่อย ๆ เหล่านี้ ก็จะมีความสัมพันธ์กัน (กรมสามัญศึกษา, 2522) นอกจากนี้โรงเรียนอาจจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อส่งเสริมความสนใจของนักเรียน ตามแนวคิดของ Good (1959) และ

Frederick (1959) ควรเป็นกิจกรรมที่นักเรียนร่วมกันจัด และดำเนินการโดยนักเรียน แต่จะต้องอยู่ภายใต้การแนะนำและความคุมของโรงเรียน การจัดกิจกรรมนักเรียนไม่มีคะแนนหรือหน่วยกิตที่จะช่วยเลื่อนชั้นหรือสำเร็จการศึกษาได้

ตอนที่ 4 งานวิจัยเกี่ยวกับสถานภาพทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา

ในปีพุทธศักราช 2520 กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2521) วิจัยเกี่ยวกับค่านคุณภาพ ประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาของรัฐและเอกชน ในระดับชั้นอนุบาล ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยในระดับมัธยมศึกษาพบว่า

1. คุณภาพของตัวป้อน (Input) พิจารณาจากองค์ประกอบที่สำคัญในการลงทุนการศึกษา ได้แก่

1.1 อัตราส่วนนักเรียนต่อครู ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษามีอัตราส่วนนักเรียนต่อครู เป็น 21-25 : 1 สำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และ

20-25 : 1 สำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนสังกัด สช. มีอัตราส่วน
นักเรียนต่อครู เป็น 26-30 : 1 สำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แต่ระดับมัธยม
ศึกษาตอนปลายนั้น มีอัตราส่วนนักเรียนต่อครูหลายขนาด คือ 30-35 : 1
26-50 : 1 และน้อยกว่า 20 : 1

1.2 อัตราส่วนนักเรียนต่อห้อง ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียน
ส่วนมากมีนักเรียน 36-40 คนต่อห้อง ทั้งโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาและโรงเรียน
สังกัด สช. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา มีจำนวน
นักเรียน 36-40 คนต่อห้อง ส่วนโรงเรียนสังกัด สช. มีจำนวนนักเรียน 31-35 คน
ต่อห้อง

1.3 คุณวุฒิของครู ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ครูสังกัดกรมสามัญศึกษา
ส่วนมากจะมีวุฒิปริญญาตรี 54% ส่วนครูสังกัด สช. มีเพียง 9% เท่านั้นที่ได้วุฒิ
ปริญญาตรี ส่วนมากครูมีวุฒิป.กศ.สูง หรือเทียบเท่า มี 43% ระดับมัธยมศึกษา
ตอนปลาย ครูกรมสามัญศึกษาส่วนมากมีวุฒิปริญญาตรี 63% แต่ครูสังกัด สช. มีวุฒิ
ปริญญาตรีเพียง 10% ส่วนมากมีวุฒิป.กศ.สูง หรือเทียบเท่า มี 28%

2. คุณภาพของผลผลิต (Out put) ที่พิจารณาจากคะแนนเฉลี่ยของคะแนน
ที่สอบในชั้นทั่วประเทศโดยใช้ค่ามัธยฐาน พบว่า ส่วนมากโรงเรียนสังกัด สช.
คุณภาพของผลผลิตสูงกว่าโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
ส่วนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายไม่แตกต่างกัน

3. ความสัมพันธ์ของตัวป้อนและผลผลิต โดยสรุปแล้วจากการวิเคราะห์
คุณภาพของตัวป้อน และคุณภาพของผลผลิตมีความสัมพันธ์กันน้อยมาก

ปีการศึกษา 2521 กองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวง
ศึกษาธิการ (2522) ทำการประเมินมาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญ
ศึกษาทั่วประเทศ ปีการศึกษา 2521 จำนวน 1,262 โรงเรียน ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง
กับการวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาในส่วนกลางโดยเฉลี่ยแล้วมีคุณภาพ
ที่อยู่ในระดับเหนือเกณฑ์ปานกลางมากโดยเฉพาะด้านการเงิน กลไกบริหารโรงเรียน
บุคลากร และอุปกรณ์ วัสดุ ครุภัณฑ์ โรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษมีคุณภาพ

ใกล้เคียงกันมากที่สุด โดยเฉพาะในด้านการเงิน งานวิชาการ นักเรียน กลไกการบริหารโรงเรียน และงานบริการของนักเรียน ส่วนโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก ถึงแม้จะมีลักษณะคล้ายกับโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษในด้านอุปกรณ์ วัสดุ ครุภัณฑ์ การเงิน งานวิชาการ กลไกการบริหารโรงเรียน และงานบริการของโรงเรียน แต่ด้านคุณภาพก็ต่ำกว่า คุณภาพที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดคือ ด้านอาคารสถานที่ และด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งโรงเรียนขนาดเล็กน้อยกว่ามาก

ในปีการศึกษา 2523 ประสิทธิ์ พงษ์เรืองพันธ์ุ (2524) ได้ศึกษาสถานภาพทางการศึกษาของโรงเรียนในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ รวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ ผู้อำนวยการโรงเรียน อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ และครู โดยใช้แบบสำรวจโรงเรียนที่คัดเลือกมาจากแบบสำรวจโรงเรียนซึ่ง วิวัฒน์ ปานชุ่มจิตร ได้สร้างไว้ และใช้เทคนิคการสังเกตสภาพลักษณะทั่วไปของโรงเรียน เปรียบเทียบข้อมูลกับเกณฑ์มาตรฐานของโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ผลการวิจัยที่เกี่ยวกับการวิจัยเรื่องนี้สรุปได้ว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ทุกโรงเรียนมีสถานภาพต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานของกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

ในปีการศึกษา 2525 สมบูรณ์ ทองพลาย (2521) ได้ทำการศึกษาสถานภาพทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตจังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3 จังหวัด คือ จังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสำรวจโรงเรียนโดยคัดเลือกจากแบบสำรวจของ วิวัฒน์ ปานชุ่มจิตร และ ประสิทธิ์ พงษ์เรืองพันธ์ุ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางการศึกษาของแต่ละโรงเรียน เปรียบเทียบตัวแปรบางตัวกับเกณฑ์มาตรฐานของกระทรวงศึกษาธิการ และของสถาบันวิจัยอาคารเรียนแห่งเอเชีย พร้อมทั้งศึกษาตัวแปรทางด้านคุณภาพและวิชาเอก-โทของครู ชุมชนหรือชมรมของนักเรียน อุปกรณ์การสอน และวิชาเลือกทางด้านอาชีพ ผลการวิจัยพบว่าครูส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี อัตราส่วนจำนวนครูต่อนักเรียน โดยเฉลี่ยเท่ากับ ๑ : 17 โรงเรียนส่วนใหญ่มีชุมชนหรือชมรมทางด้านวิชาสามัญ และวิชาเลือกทางด้านอาชีพเกษตรกรรมศิลป์

ในปีการศึกษา 2525 บัวแก้ว รัตนกมฺพ (2527) ได้ทำการวิจัยเปรียบเทียบสถานภาพทางการศึกษาของโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษาที่มีจำนวนนักเรียนมาสมัครเข้าเรียนมากและน้อยในกรุงเทพมหานคร ในด้านตัวป้อน กระบวนการทำงาน และผลผลิต เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสำรวจโรงเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ความถี่ ร้อยละ พิสัย มัชฌิมเลขคณิต มัชฌิมฐาน ฐานนิยม การทดสอบไคสแควร์ การทดสอบค่าที การทดสอบพิชเชอร์ และเปรียบเทียบตัวแปรบางตัวกับเกณฑ์มาตรฐานของกระทรวงศึกษาธิการ ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องนี้สรุปได้ว่า

ด้านตัวป้อน โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนมาสมัครเข้าเรียนมากและน้อยไม่แตกต่างกันในด้านวัสดุ ประสิทธิภาพของครู พื้นที่ห้องสมุด จำนวนวารสารวิชาการ นิตยสารทั่วไป หนังสือพิมพ์ โต๊ะ-เก้าอี้ในห้องสมุด จำนวนนักเรียนต่อครู 1 คน ส่วนในด้านจำนวนเงินที่โรงเรียนได้รับความช่วยเหลือหรือส่งเสริมจากชุมชน รายรับจากเงินประเภทเงินบำรุงการศึกษาและเงินงบประมาณ โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนมาสมัครเข้าเรียนมาก มีมากกว่าโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนมาสมัครเข้าเรียนน้อย

ด้านกระบวนการทำงาน โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนมาสมัครเข้าเรียนมากและน้อยไม่แตกต่างกัน ในด้านการจัดตารางสอน การปฏิบัติงานวิชาการของครู การตรวจสอบเวลาเรียนของนักเรียน การสอนซ่อมเสริมนักเรียนที่เรียนช้า การสอนเสริมที่เรียนที่เรียนดี บริการห้องสมุด บริการสุขภาพ บริการแนะแนว และความดีของการจัดกิจกรรมภายในและภายนอกโรงเรียน แต่ในด้านความดีของการจัดกิจกรรมและการให้บริการแก่ชุมชน และจำนวนโรงเรียนที่ให้ทุนเรียนดี โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนมาสมัครเข้าเรียนมาก มีมากกว่าโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนมาสมัครเข้าเรียนน้อย

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า มีหน่วยงานต่าง ๆ ทำการวิจัยเกี่ยวกับสถานภาพทางการศึกษาของโรงเรียน เช่น วิจัยด้านคุณภาพ ประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาของรัฐและเอกชนในระดับชั้นต่าง ๆ ในเขตกรุงเทพมหานคร และมีการ

ประเมินมาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาทั่วประเทศ เพื่อนำผลไปใช้ในการพิจารณาปรับปรุงคุณภาพของโรงเรียนให้สูงขึ้น นอกจากนี้มีการวิจัยเกี่ยวกับสถานภาพทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ สถานภาพทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตจังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเฉียง 3 จังหวัด คือ จังหวัดชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา และวิจัยเกี่ยวกับการเปรียบเทียบสถานภาพทางการศึกษาของโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษาที่มีจำนวนนักเรียนมาสมัครเข้าเรียนมากและน้อยในกรุงเทพมหานคร แต่ยังไม่มีการวิจัยเปรียบเทียบสถานภาพทางการศึกษาของโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษาที่ได้รับและไม่ได้รับรางวัลพระราชทาน ในเขตการศึกษา 10 และ 11 ผู้วิจัยจึงสนใจทำการวิจัยดังกล่าว เพื่อที่จะได้ข้อมูลสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องจะได้นำไปใช้ต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย